

AAMUN KOITTO

Ortodoksinen seurakunta- ja aikakauslehti

1 ♦ 14.1. 2019 ♦ 8 €

HISTORIAN HAAVAT

*Suomen kirkko idän
ja lännen rajalla*

*Evakkojen
jaettu kipu*

AAMUN KOITTO

Ortodoksinen aikakauslehti

tässä numerossa

18

PENTTI POTKONEN

Katumus on sen näkemistä, millaisia meistä voisi Jumalan armossa tulla.

10

MARTINUS MARKOFF

Jokainen kuulee, kokee ja tulkitsee saman jumalanpalveluksen ääniä omalla tavallaan.

“Kansikuvan fresko on serbialaisen Studenican luostarin pääkirkosta. Kirkon 1200-luvun freskot lukeutuvat maailman hienoimpiin bysanttilaisiin freskoihin, mutta ne on kauttaaltaan lovettu kuvan mukaisesti. Epäilin matkallani paikalliselle oppaalle, että hävitys olisi joidenkin hyökkääjävandaalien käsialaa, mutta sainkin kuulla sen olevan ihan paikallisten työtä. Uusien muotivirtausten vuoksi kirkko maalattiin uusiksi. Vanhat freskot piti lovetta, että uusi pohjakerros pysyisi seinässä kiinni. Ikoneiden kasvoihin ei kuitenkaan tohdittu kajota. Uudet freskot olivat kuitenkin huonolaatuisia taiteellisesti ja teknisesti, ne eivät kestäneet aikaa. Vanhat runnellut freskot kaivettiin esiin ja ne odottavat nyt konservointia. Eli dramatiikkaa kuvaan liittyy, mutta ei aivan sellaista mitä ensivaikutelma antaisi odottaa!”

Kuvaaja pastori Tuomas Kallonen

4-7 Suomen kirkko idän ja lännen rajalla

Suomen ortodoksit eivät pääse pakoon historiaansa eivätkä maansa sijaintia idän ja lännen rajalla.

8-9 Johannes Karhapää, kirkkomme marttyyri

10-11 Evakkojen yhteinen kipu

12-13 Kasvokkain

Kuopion ja Karjalan hiippakunnan metropoliitta Arseni

14 Reikiä vedessä

15 Kirkon äänimaisema

16-17 Lintula jakaa maailman surun

18-19 Katumus ja rippi-isä

20-23 Uutisvaaka

Vieraskirja
Kirkkomem maailmalla
Media

24 Kirjat

25 Venäjänkielinen teksti

26-27 Ilmoitukset

28 Isien opetuksia

16

MARTINUS MARKOFF

Lintulan luostarissa maailman koettelemukset kuljetaan luottamuksessa Jumalaan.

Aamun Koitto on PSHV:n sekä Kuopion ja Karjalan hiippakunnan seurakuntien lehti, perustettu 1896, www.aamunkoitto.fi

Kustantaja Pyhien Sergein ja Hermanin Veljeskunta ry. (PSHV), Valamontie 42, 79850 Uusi-Valamo
Toimituskunta Kuopion ja Karjalan hiippakunnan metropoliitta Arseni, toimittaja Risto Lindstedt, toimittaja Mauri Liukkonen, pastori Harri Peiponen, pastori Tuomas Kallonen, kanttori Valeria Ratilainen, toimitussihteeri Mari Vainio

Päätoimittaja metropoliitta Arseni, Kotalahdentie 49, 71920 Pajujärvi, p. 050 311 0349, metropoliitta.arseni@ort.fi **Toimitussihteeri** Mari Vainio, p. 050 564 8899, mari.vainio@ort.fi **Tilaukset, peruutukset, osoitteenmuutokset ja laskutus** p. 0400 361190, aamun.koitto@ort.fi **Ilmoitusmyynti, -aineistot ja trafiikki** p. 045 129 0199, simo.palviainen@entra.fi **Taitto** Aste Helsinki Oy **Painaminen** PunaMusta Oy. **Seuraava numero ilmestyy** 11.3. **Seuraavan numeron aineistopäivä** 29.1. **Kannen kuva** Tuomas Kallonen ISSN 0355-9009

nyt ja iankaikkisesti

Sopeutuneet ja sopeutetut

Anna arpisten haavojen olla niitä auki et repiä saa...., sitä vanhaa iskelmää isoisäni lauloi joskus lauantai-illan saunan jälkeen. Kyynel pusertui hänen ahavoituneille kasvoilleen. Muistot Karjalasta palasivat mieleen.

Pakkoluovutetun Karjalan evakkojen, varsinkin ortodoksista uskoa tunnustavien sijoittaminen ja sijoittautuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ei hävityn sodan jälkeen aina sujunut ongelmitta. Vieraaseen ympäristöön sopeutumista vaikeutti sekin, että moni alkuperäisasukas oli menettänyt sodassa omaisiaan ja jotenkin tämä yhdistettiin siirtokarjalaisiin. Sota-aika jätti myös moniin miehiin jälkensä alkoholismina ja väkivaltaisuuksina.

Voi hyvin kuvitella millaiset haavat kotiseudun ja kielenkin menettäminen evakoista tuntui. Ortodoksista uskoa tunnustavia karjalaisia pidettiin vähintään omituisina kuvienpalvojina, ryssitellytkään ei välttytty. Lähin kirkko oli kymmenien kilometrien päässä ja moni kadotti yhteytensä jumalanpalveluksiin, osittain myös sijoituspaikkakunnissa joskus vallinneen oman uskonnon kyseenalaistamisen takia.

Isovanhemmillani ei ollut Karjalassa maaomaisuutta. Populeiksi heitä olisi ennenvanhaan sanottu. Sama raadanta jatkui myös jälleenrakennuskauden aikana. Kansalaissodassa suomalaisiani taisteli molempien osapuolien joukoissa.

Tämän lehden teema on ”historian haavat”. On jo aika tunnustaa virallisen historian, niin sanotun hyvän sopeutumisen historiatulkinnan ongelmallisuus ja myöntää, että kaikki ei mennyt aivan niin kuin meidän on annettu ymmärtää. Toki näin on jo osittain tehtykin. Ei voida lähteä siitä että arvostelu jotenkin vähentäisi ajan saavutusten arvoa.

Viime kesänä teimme pyhiinvaelluksen Laatokan Valamoon ja samalla kävimme Sortavalan kirkossa. Sytytin tuohuksen isovanhemmille ja koko Karjalan kansalle.

Olkaa iäti muistettu!

Markku Julkunen

Historian haavoja ja laastareita

Historia on mielenkiintoinen oppiaine. Jokaisen aikuisen ihmisen, yhteisön tai yhteiskunnan historiaan kuuluu vääjäämättä suuri määrä tapahtumia: kehitystä ja iloja, mutta myös taantumia ja haavoja. Historiaa kirjoittaa, ainakin aluksi, omia elämänvaiheitaan muisteleva ihminen tai mikäli kyse on yhteiskunnasta, niin niskan päällä oleva voittaja ja vallassa oleva. Ajan oloon voidaan historiaa alkaa kuitenkin tutkia ja tulkita uudestaan ja kirjoittaa se mahdollisesti aiempaa objektiivisemmin.

Sanotaan, että historiasta voi oppia. Niinhän se teoriassa on, mutta varsin usein tapahtumilla on tapana toistua yhden ja saman kaavan mukaan. Näin on sotien ja myös kirkollisten kannausten ja erimielisyyksien kohdalla. Ihmisen muisti on myös kovin valikoiva, joten sankariteot jäävät helposti mieleen ja niitä toistellaan, mutta epäonnistumiset, menetykset ja pettymykset halutaan unohtaa. Tiedon säilyminen on myös ongelma, sillä kirjoitetut tekstit säilyvät vain hyvin rajallisen ajan johtuen siitä, että papyrus tai paperi haurastuvat ja tekstit joko katoavat tai muuttuvat hyvin epäselviksi jo varsin lyhyenkin ajan kuluessa. Tämän ajan ongelmana on puolestaan se, ettei sähköisesti tulleita kirjoja useinkaan edes pyritä tallentamaan. Voimme vain kysyä, mitä dokumentteja historian kirjoittajille jää tällä menolla omasta ajastamme?

Valamon luostarissa pidetty kirkolliskokous teki hiippakuntarajoja tarkistavan päätöksen liittämällä Tampereen seurakunnan Oulun hiippakuntaan. Se on nykyään hyvään suuntaan, mutta ei kovinkaan kauaskantoinen, mikäli jatkossa halutaan säilyttää kolme hiippakuntaa. Samana päivänä, 29. marraskuuta, kuin Kuopion ja Karjalan hiippakunta sai uuden piispan, teki Konstantinopolin Ekumeenisen patriarkaatin Pyhä Synodi kirkkomme kannalta sitäkin kauaskantoisemman päätöksen liittämällä Valamon skeemaigumeni Johanneksen pyhittäjänä ja Johannes Karhapään marttyyri- ja tunnustajan pyhien joukkoon. Tulevana kesänä Valamossa ja Ilomantsissa järjestettävät pyhien joukkoon liittämisen juhlat tekevät alkaneesta vuodesta historiallisen.

Metropoliitta Arseni

PRAGMATISMI ON AUTTANUT JO SATA VUOTTA SELVIITYMÄÄN LÄPI VAIKEIDEN JURISDIKTIOKIISTOJEN

Suomen kirkko idän ja lännen rajalla

Ekumeenisen patriarkaatin ja Venäjän ortodoksisen kirkon välille puhjennut Ukrainan kirkkokiista näkyy myös Suomessa, vaikka sen käytännön vaikutuksia ei pidä liioitella. Suomen ortodoksinen kirkko on vuodesta 1923 alkaen ollut autonominen kirkko Konstantinopolin ekumeenisen patriarkaatin yhteydessä, joten Moskovan patriarkaatin lokakuun puolivälissä julistama ehtoollisyhteyden katkaiseminen kohdistuu myös siihen.

Ekumeenisen patriarkaatin ja Venäjän kirkon jurisdiktiokiistat ovat aikaisemminkin ravistelleet Suomen kirkkoa joko suoraan tai välillisesti. Suomen ortodoksit eivät pääse pakoon historiaansa eivätkä maansa sijaintia idän ja lännen rajalla. Jo sadan vuoden ajan Suomen kirkko on kuitenkin onnistunut luovimaan kiistojen läpi tukeutumalla pragmatismiin.

Jurisdiktio on käsite, johon ortodoksisessa kielenkäytössä törmää usein. Alun perin sillä tarkoitettiin yksittäisten piispojen määräysvaltaa omalla alueellaan.

Kun kirkko kasvoi, sen hallinto monimutkaistui ja eriytyi. Tällä hetkellä ortodoksinen maailma jakautuu neljääntoista toistensa tunnustamaan itsenäiseen eli autokefaliseen paikalliskirkkoon. Jurisdiktiolla tarkoitetaan yleensä näiden itsenäisten kirkkojen kanonista toimivaltaa omalla alueellaan.

Euroopan kirkkojen konferenssin (Confederation of European Churches, CEC)) pääsi-

teeri, rovasti Heikki Huttunen sanoo, että kiistely jurisdiktioista ja muista kirkon järjestykseen liittyvistä asioista on ortodokseille tyypillistä.

- Meille ei sen sijaan ole tyypillistä kiistellä varsinaisista uskonasioista. Teologiset ja hengelliset, uskon perusasioihin liittyvät kysymykset ei ole kiistojen kohteita. Niihin voi olla eri näkökulmia, mutta ne eivät jaa kirkkoa, Huttunen sanoo.

Vaikea ja periaatteellinen

Muodollisesti Ukrainassakin on menossa hyvin tavanomainen jurisdiktiokiista eli kiista siitä, kuuluvatko Ukrainan ortodoksit Moskovan vai Ekumeenisen patriarkaatin kirkolliseen määräysvaltaan. Monestakin syystä kiista on kuitenkin tavanomaista jurisdiktiokiistaa vaikeampi ja periaatteellisempi.

Kiistaan vaikuttavat muun muassa Kiovan historiallinen merkitys Venäjän kirkolle ja Ukrainan ortodoksien määrä. Poliittisella

tasolla kiistaa voimistaa Ukrainan tulenarka geopoliittinen sijainti, joka kärjistyi vuonna 2014 siihen, että Venäjä vastoin kansainvälistä oikeutta liitti Krimin itseensä ja käytännössä sotii Ukrainaa vastaan Itä-Ukrainan alueella.

- On kuitenkin liioittelua puhua vuoden 1054 kaltaisesta skismasta, Huttunen arvioi.

Hän viittaa vuoteen, jolloin kirkon katsotaan jakautuneen idän ortodoksisen kirkkoon ja lännen katoliseen kirkkoon.

Suuri osa Ukrainan ortodokseista haluaa maansa poliittisen johdon avustuksella yhdistää Ukrainassa toimivat ortodoksiset kirkot yhdeksi itsenäiseksi ja kansalliseksi kirkoksi.

Apua on haettu Konstantinopolin ekumeeniselta patriarkaalilta, joka tammikuun 6. päivänä myönsi joulukuun puolivälissä perustetulle uudelle Ukrainan ortodoksiselle kirkolle autokefalian eli täyden itsenäisyyden. Moskovan patriarkaatti eli käytännössä Venäjän ortodoksinen kirkko kiistää uuden kirkon kanonisuu- den. Moskova pitää kiinni vuonna 1686 solmitusta sopimuksesta, jolla Ekumeeninen patriarkaatti väliaikaisesti antoi Moskovan patriarkaatille oikeuden vihkiä Kiovan metropoliitat.

Jurisdiktiokiistoille tyypilliseen tapaan politiikka näyttelee tässäkin riidassa tärkeää osaa. Ukrainan valtiollinen johto katsoo, että itsenäisen valtion alueella toimivalla kirkolla on oltava oikeus päättää omista asioistaan. Maa haluaa irti kaikenlaisesta Venäjän vaikutusvallasta, myös kirkollisesta.

Putinin johtama Venäjä taas varjelee omaa valtapiiriään eikä häikäile käyttää myös kirkko-omien pyrkimystensä välineenä.

Ukrainassa on toiminut kolme ortodoksista kirkkoa. Niistä pienimpään eli Ukrainan autokefaliiseen ortodoksiseen kirkkoon (UAOK) kuului noin 80 000 jäsentä. Kirkko perustettiin vuonna 1921, jolloin Ukraina ensimmäisen maailmansodan jälkeen lyhyen aikaa oli valtiollisesti itsenäinen.

Neuvostovallan aikana UAOK joutui Ukrainassa painumaan maan alle ja jatkoi toimintaansa pakolaiskirkkona Kanadassa. Ukrainan itsenäistyttyä uudelleen vuonna 1991, kirkko palasi Ukrainaan.

Joidenkin lähteiden mukaan kirkoista jäsenmäärältään suurin oli niin sanottu Kiovan patriarkaatti (UOK-KP), joka irtautui Moskovan patriarkaatista vuonna 1991 Ukrainan valtiollisen itsenäistymisen seurauksena.

Kiovan patriarkaatti oli UAOK:n tavoin skismaattinen kirkko eli itsenäiset kanoniset paikalliskirkot eivät tunnustaneet sitä. Lokakuussa Ekumeeninen patriarkaatti osana aloittamaansa autokefaliaprosessia palautti kummankin skismaattisen kirkon päämiehelle heidän kirkollisen asemansa.

Kolmas kirkko on Moskovan patriarkaatin alainen Ukrainan ortodoksinen kirkko (UOK-MP), jonka jäsenmäärä on hieman Kiovan patriarkaattia pienempi. Venäjän kirkko pitää tiukasti kiinni siitä, että UOK-MP on edelleen ainoa Ukrainassa toimiva kanoninen ortodoksinen kirkko.

Asetelmaa sotkee vielä se, että Ukrainassa toimii myös paavin alainen, mutta ortodoksista riittä noudattava Ukrainan uniaattikirkko, joka sekin mieltää itsensä historiallisen Kiovan aidoksi perilliseksi.

Mallia Virosta?

Mikä sitten voisi olla ratkaisu koko ortodoksista kirkkoa maailmanlaajuisesti ravistelevaan paikalliseen riitaan?

Apua on haettu kääntämällä katseet Viron ortodoksien analogiseen jurisdiktiokiistaan, joka käytiin 1990-luvun puolivälissä.

Ukrainan tapaan Viro oli saanut valtiollisen itsenäisyyden Venäjän bolševikkivallankumouksen jälkeen vuonna 1918. Valtiollisen itsenäisyyden seurauksena Viron ortodoksi-

nen kirkko irrottautui Venäjän kirkosta ja sai autonomisen aseman Ekumeeniselta patriarkaatilta vuonna 1923 eli samaan aikaan kuin Suomen kirkko.

Toisessa maailmansodassa Viro liitettiin Neuvostoliittoon ja myös Venäjän kirkkoon uudelleen liitetyn ortodoksisen kirkon autonomia mureni. Neuvostoliiton romahdettua Viro julistautui jälleen itsenäiseksi vuonna 1991. Viron kansallismieliset ortodoksit halusivat irti myös Venäjän kirkosta ja tuttuun tapaan hakivat apua Ekumeeniselta patriarkaatilta, joka vuonna 1996 palautti Viron kirkolle 73 vuotta aikaisemmin myöntämänsä autonomian.

Moskovan reaktio oli jyrkkä: ehtoollisyhteys Ekumeenisen patriarkaatin kanssa julistettiin katkenneeksi. Riita kosketti myös hallinnollisesti Suomen ortodoksista kirkkoa, sillä ekumeeninen patriarkka asetti Viron autonomisen kirkon väliaikaiseksi päämieheksi Suomen kirkon silloisen arkkipiispan Johanneksen.

Ehtoollisyhteys Moskovan ja Konstantinopolin välillä oli poikki kuitenkin vain kolme kuukautta. Kiistaan löydettiin pragmaattinen ratkaisu: Viroon jäi elämään rinnakkain kaksi ortodoksista kirkkoa eli Ekumeenisen patriarkaatin alainen Viron apostolinen ortodoksinen kirkko sekä Moskovan patriarkaatin alainen Viron ortodoksinen kirkko.

Samanlaisesta ratkaisusta on nytkin puhunut menossa olevan kiistan ukrainalainen osapuoli. Autokefaliaa ajavat ukrainalaiset ortodoksit luottavat siihen, että itsenäinen kirkko olisi Moskovan alaista kirkkoa houkuttelevampi vaihtoehto.

- Esimerkiksi Ukrainan presidentti Petro Poroshenko on vakuuttanut, että Moskovan patriarkaatilla tulee Ukrainassa olemaan täysi vapaus toimia, Heikki Huttunen muistuttaa.

Moskova on ainakin toistaiseksi jyrkästi torjunut esitetyn ratkaisun.

- Toivon, että Ukrainassakin kuitenkin ilman enempää dramatiikkaa päästäisiin käytännön ratkaisuun, mutta pelkään, että se vie vuosia. Tärkeää olisi, että vaikka varsinaisen kiista ei ratkaisikaan ja vaikka Mosko-

va ei tunnustaisikaan Ukrainan yhdistettyä kirkkoa, riita vietäisiin pois ehtoollisyhteiden tasolta, Huttunen sanoo.

Maallinen ja kirkollinen

Ekumeeninen patriarkaatti on Ukrainan kiistan aikana vedonnut vanhaan käytäntöön, jonka mukaan kirkon hallinnolliset rajat yleensä ovat yhtenevät maallisen hallinnon rajojen kanssa.

- Vaikka kirkon alkuaikoina ei ollutkaan kansallisvaltioita nykyisessä mielessä, noudattelivat hiippakuntien ja niistä muodostettujen metropoliittakuntien rajat Rooman keisarikunnan hallinnollisia rajoja. Kristikunnan järjestykseen heijastui sekin, että Rooman valtakunnalla oli kaksi pääkaupunkia, Rooma ja Konstantinopoli, Huttunen selittää.

Hänen mukaansa eurooppalainen nationalismi 1800-luvulla synnytti uusia kansallisvaltioita alueille, joilla väestön enemmistö tunnusti ortodoksista uskoa.

- Tuolloin vanhan kirkon hallinnollisiin periaatteisiin yhdistyi nationalistinen periaate, että jokaisella kansakunnalla pitää olla oma ja itsenäinen kirkko.

Historian mukanaan tuomat valtiolliset muutokset näkyvät selvästi universaalien ortodoksisen kirkon hallinnollisessa rakenteessa. Kirkon alkuaikoina syntyneiden niin sanottujen vanhojen patriarkaattien eli Konstantinopolin ekumeenisen patriarkaatin sekä Aleksandrian, Antiokian ja Jerusalemin patriarkaattien rajat eivät noudattele kansallisvaltioiden rajoja.

Sen sijaan niin sanotut uudet patriarkaatit (Venäjä, Serbia, Romania, Bulgaria ja Georgia) samoin kuin muut itsenäiset paikalliskirkot (Kypros, Kreikka, Puola, Albania sekä Tsekki ja Slovakia) ovat syntyneet enemmän tai vähemmän selkeiden kansallisvaltioiden pohjalle, vaikka myöhemmät valtiolliset ratkaisut ovatkin saattaneet jossain määrin monimutkaistaa kuviota.

Suuressa osassa maailmaa ortodoksit ovat pieniä vähemmistöjä. Monissa Länsi-Euroopan maissa, Pohjois-Amerikassa, Oseaniassa

ja Aasiassa ortodoksit ovat pääosin siirtolaisia tai heidän jälkeläisiään. Sen vuoksi samalla alueella saattaa toimia useita ortodoksisia kirkkoja, jotka ovat jakautuneet kansallisuuksien mukaan.

- Kansallisuusaatteen ja kirkollisen järjestymisen yhdistyminen ei kaikissa tapauksissa olekaan paras ratkaisu. Kaikilla ortodokseilla on näissä asioissa miettimistä, Huttunen myöntää.

Sijainti yhdistää

Suomen ortodoksisen kirkon arkkipiispa Leo tapasi marraskuussa Ukrainan presidentin Porosenkon, kun tämä osallistui Helsingissä Euroopan parlamentin EPP-ryhmän kokoukseen. Tapaaminen järjestettiin Porosenkon aloitteesta.

Tapaamisessa todettiin, että Ukrainaa ja Suomea yhdistää molempien maiden pitkä historia idän ja lännen kristillisyyden rajalla.

Tämä onkin totta. Ukrainaa ja Suomea yhdistää myös se, että kummankin maan ortodoksisen kirkon asemaan on vaikuttanut vahvasti Venäjä ja sen ortodoksinen kirkko.

Ukrainan tapaan myös Suomi sai valtiollisen itsenäisyytensä ensimmäisen maailmansodan ja Venäjän bolševikkivallankumouksen seurauksena. Lokakuun vallankumous heikensi Venäjää ja tarjosi sen hallitsemille tai vaikutuspiirissä oleville reuna-alueille mahdollisuuden irrottautumiseen itsenäisiksi valtioiksi.

Itsenäisen Suomen piti 1920-luvun alussa järjestää myös oman ortodoksisen kirkkonsa asema. Suomen kirkko oli 1921 saanut Venäjän kirkolta autonomian, mutta kansallismieliset ortodoksit halusivat valtiojohdon innokkaalla tuella kokonaan irti Venäjän kirkosta. Itsenäisen Suomen poliittinen johto pelkäsi, että vähäisetkin yhteydet Venäjälle olisivat vaarallisia Suomelle.

Helppo ero

Ekumeeninen patriarkaatti myönsi Suomen kirkolle autonomian vuonna 1923 eli samaan aikaan kuin Viron kirkolle. Mitään repivää jurisdiktiokiistaa ei käyty, koska Venäjän kirkko oli heikossa tilassa. Nuori neuvostovaltio

vainosi kirkkoa ideologisista syistä, mutta myös siksi, että kirkon katsottiin olleen yksi tsaarinvallan tärkeimmistä tukijoista.

- Venäjän kirkkohan käytännössä lähes lamaantui. Varsinkin ulkomaanyhteydet suorastaan kiellettiin, sanoo Venäjän kirkon ja Suomen kirkon suhteita tutkinut teologian tohtori Juha Riikonen.

Koska yhteyksiä Suomen itärajan yli ei ollut, ei kummallakaan puolella oltu täysin selvillä, mitkä Suomen ja Venäjän kirkkojen kanoniset suhteet olivat.

- Moskovan patriarkaatin tehtäviä hoitanut metropoliitta Sergei kyseli vuonna 1927 kirjeitse Suomen kirkon arkkipiispalta Hermanilta, että mitkä mahtavat olla kirkkojemme suhteet. Herman vastasi, että Suomen kirkko on siirtynyt Konstantinopolin alaisuuteen. Siinäköän vaiheessa Moskovasta ei tullut minkäänlaista kommenttia, Riikonen kertoo.

Tilanne muuttui täysin toisen maailmansodan jälkeen. Jo sodan aikana Stalin oli ryhtynyt kohentamaan Venäjän ortodoksisen kirkon asemaa. Kirkkoa tarvittiin maanpuolustustahdon pönkittäjäksi ja siksi kirkolla annettiin enemmän toimintavapauksia. Neuvostoliitto selvisi sodasta voittajien puolella. Rauhan tultua kirkko haluttiin valjastaa vahvistuneen neuvostoimperiumin palvelukseen.

Valtion tuella Venäjän kirkko ryhtyi määrätietoisesti lujittamaan siteitä niiden maiden kirkkoihin, jotka sodan seurauksena olivat joutuneet Neuvostoliiton valta-alueeseen tai ainakin sen liepeille. Yksi liepeille joutuneista maista oli Suomi. Vaikka Suomi sinnikkään aseellisen vastarinnan ansiosta säilyikin itsenäisenä, se joutui alistumaan liittoutuneiden valvontakomission tiukkaan tarkkailuun. Käytännössä tarkkailijana oli Neuvostoliitto.

Vaikein kiista

Venäjän kirkko aktivoitui nopeasti myös Suomeen päin. Jo syksyllä 1944 Venäjän kirkko otti yhteyttä Suomeen, mutta ei suinkaan Suomen ortodoksisen kirkkoon, vaan Suomi-Neuvostoliitto -seuraan.

- Seura teki kulttuuriyhteistyötä Neuvostoliittoon päin ja kirkollinen yhteistyö voitiin liittää seuran toimintaan, Riikonen kertoo.

Syyskuussa 1945 Leningradin ja Novgorodin metropoliitta Grigori tuli Suomeen neuvottelemaan Suomen kirkon palauttamisesta Moskovan patriarkaatin helmoihin. Paljon oli muuttunut runsaassa kahdes- ja vuosikymmenessä. Nyt Suomen valtion poliittinen johto ja erityisesti sodan jälkeen kannatustaan nostanut äärivasemmisto työnsivät Suomen ortodokseja ulkopolitiittisista syistä Moskovan syliin.

Aluksi myös Suomen kirkon piispat eli arkkipiispa Herman ja Helsingin piispa Aleksanteri olivat Moskovan pyrkimysten takana.

- Piispoihin ja erityisesti Hermaniin vaikutti paljon kirkollishallituksen sihteeri Aleksis Perola, joka siihen aikaan oli suuri mies. Perola halusi Suomen kirkon irti Konstantinopolista ja teki töitä Moskovan puolesta, Riikonen sanoo.

Matkansa aikana metropoliitta Grigori omavaltaisesti liitti Suomen molemmat mieluostarit eli Valamon ja Konevitsan Moskovan patriarkaattiin. Kun Grigori samalla tulkitsi, että Suomen kirkko oli vuonna 1923 eronnut rukousyhteydestä Venäjän kirkkoon, hän käytännössä esti Suomen kirkon piispoja ja pappeja toimittamasta palveluksia luostareissa.

- Konevitsan luostarista Keiteleeltä on kuva, joissa arkkipiispa Herman toimittaa palvelusta ulkona. Luostarin kirkkoon hänellä ei ollut asiaa, Riikonen kertoo.

Hänen mukaansa mistään ei ole kuitenkaan löytynyt päätöstä tai dokumenttia, jolla Moskova olisi katkaissut rukousyhteyden Suomen kirkkoon silloin kun se hakeutui Ekumeeniseen patriarkaattiin. Suomessa Moskovan sotien jälkeen omaksumaa tulkintaa ei hyväksytty, mutta käytännössä siihen jouduttiin mukautumaan.

Varovaisuus auttoi

Suomen kirkon varovaisuus ja pragmatismi lopulta estivät Moskovan pyrkimykset. Vastarintaa vahvasti suuttumus, joka nousi sisäministeri Yrjö Leinon yrityksistä vaimentaa

julkinen keskustelu asiasta. Myös arkkipiispa Hermanin kanta alkoi muuttua, kun selvisi, että Suomen kirkko olisi Moskovan yhteydessä joutunut luopumaan laajasta autonomias- taan ja muun muassa käyttöön ottamastaan uudesta kalenterista.

Arkkipiispa teetätti papistolle ja seurakun- tien luottamushenkilöille suunnatun mieli- pidekyselyn, jonka tuloksia ei kuitenkaan koskaan julkistettu. Juha Riikosen mukaan todennäköistä kuitenkin on, että enemmistö vastusti palaamista Venäjän kirkkoon.

Myös poliittinen suhdanne Suomessa muuttui Moskovalle hankalaksi. Vuoden 1948 eduskuntavaaleissa ääriivasemmisto menet- ti kannatustaan ja joutui ulos hallituksesta. Valvontakomission työ päättyi jo vuotta aikaisemmin. Koko yhteiskunta ja kirkko sen mukana saattoi hengittää vapaammin.

Moskovan patriarkaatti tarjosi vielä vuon- na 1948 Suomen kirkolle viimeisenä veto- naan täyttä itsenäisyyttä, mutta etsikkoaika oli jo ohi. Vuoden 1955 kirkolliskokous pani pisteen Suomen ortodoksisen kirkon histori- an hankalimmalla jurisdiktiokiistalle. Venä- jän kirkko tunnusti Suomen kirkon aseman kahta vuotta myöhemmin. Samalla Valamon ja Konevitsan luostarit palautuivat Suomen kirkon hengelliseen ohjaukseen.

Patriarkaatti vahvistui

Kiista paljasti alkuvaiheissaan, että myös Ekumeenisen patriarkaatin yhteydet sen alai- suudessa toimivaan Suomen kirkkoon olivat vielä pitkälle 1940-luvulle saakka hyvin ohuet.

- Pääsiäis- ja joulutervehdykset vaihdettiin, mutta siinäpä se olikin. Helmikuussa 1946 Suomen kirkosta lähetettiin kirje ekumeeni- selle patriarkalle. Toukokuussa tuli vastaus, että sen niminen patriarkka on jo kuollut ja meillä on toinen patriarkka.

Tilanne muuttui radikaalisti vuonna 1949, kun patriarkaksi valittiin Yhdysvalloissa kreik- kalaisen hiippakunnan arkkipiispana työ- kennellyt Athenagoras. Valinnassa heijas- tui alkamassa oleva kylmä sota. Siinä missä Stalin käytti Moskovan patriarkaattia Neuvos- toliiton vaikutusvallan levittämiseen, ryhtyi Athenagoras Yhdysvaltojen ja muun läntisen

maailman tuella vahvistamaan Ekumeenisen patriarkaatin asemaa.

Konstantinopolin suhteet Suomen kirk- koon tiivistyivät, mutta Suomi ei suinkaan ollut mikään poikkeustapaus. Moskovan patriarkaatin ja Ekumeenisen patriarkaatin kilpailu ortodoksisen maailman johtose- masta on jatkunut.

Suomenkin kirkko havahtui viimeistään vuonna 1978 siihen, että Ekumeeninen patri- arkaatti valvoi aikaisempaa tiukemmin omaa jurisdiktiotaan. Arkkipiispa Paavalin johdol- la Suomen kirkko oli luonut toimivat suhteet Amerikan ortodoksisen kirkkoon (Ortho- dox Church of America, OCA), joka vuon- na 1970 oli julistautunut Moskovan patriar- kaatin siunauksella autokefaliseksi kirkoksi. Muut autokefaliset kirkot eivät vielääkään ole tunnustaneet OCA:n asemaa.

Kun arkkipiispa Paavali kutsui OCA:n päämiehen, metropoliitta Theodosiuksen vierailulle Suomeen, ekumeeninen patriarkka ei tätä hyväksynyt. Konstantinopolin tulkin- ta oli, että ulkosuhteissaan Suomen kirkko ei voi toimia omin päin.

Paavali mukautui tilanteeseen, mutta käyn- nisti vastatoimena hankkeen Suomen kirkon täyden itsenäisyyden saamiseksi. Piispojen määrää piti sen vuoksi nostaa. Tätä varten perustettiin kolmas hiippakunta eli Oulun hiippakunta, joka aloitti toimintansa vuon- na 1980.

Autokefaliahanke haudattiin vähin äänin Paavalin siirryttyä eläkkeelle.

Onko jotain pinnan alla?

Jo Viron kiistan aikaan runsas kaksi vuosi- kymmentä sitten kaukonäköisimmät osasi- vat arvioida, että Viro oli vasta ”kuin jäävuoren huippu, joka oli yhtäkkiä tullut näkyviin sumun seasta. Sen takaa alkoi paljastua orto- doksisten kirkkokuntien suhteisiin vaikutta- va vaikeaselkoinen ja moniulotteinen ongel- ma: varsinainen jäävuori nimeltään Ukraina”.

Näin kirjoitti kokenut, jo edesmennyt ulkomaantoimittaja Erkki Toivanen Helsin- gin seurakunnan Ortodoksiviestissä vuonna 1997 (Ortodoksiviesti 2/1997).

Nyt voi kysyä, onko Ukraina koko jäävuor-

ri? Onko pinnan alla vielä jotakin, joka aikaa myöten tulee esille ja joka samalla tavalla jakaa ortodoksista maailmaa?

Mikä on esimerkiksi Valko-Venäjän orto- doksien tulevaisuus? Venäjän ja Valko- Venäjän poliittinen liitto on päällisin puolin tiivis, mutta ei aukoton. Valko-Venäjältä on jo kuulunut yksittäisiä puheenvuoroja, joissa on muistutettu, että alueen kirkollisten yhtey- ksien suunta on historiallisesti ollut Kiova, ei Moskova.

Oli tuskin sattumaa, että Moskovan patri- arkaatin pyhä synodi päätti ehtoollisyhteyden katkaisemisesta Ekumeeniseen patriarkaatiin Valko-Venäjän pääkaupungissa Mins- kissä. Viesti muualle oli, että Valko-Venäjä kuuluu meille.

Suomen pienelle ortodoksiselle kirkolle ei ole samantekevää, millä tavalla Ukrainan kiista ratkaistaan. Hyvän luonnehdinnan Suomen kirkon ”ulkomaanpolitiikasta” ja samalla toiveista antoi arkkipiispa Leo esitel- möidessään Paasikivi-seuran ja UKK-seuran tilaisuudessa Kuopiossa maaliskuussa 2010.

”Suomen ortodoksisen kirkon ulkopoli- tiikka nojaa pragmatismiin, jonka keskiös- sä ei ole haikailua paluusta sen paremmin Bysantin kuin Venäjänkään imperiumin yhtey- teen. Pienenä kansainvälisenä paikalliskirk- kona haluamme korostaa, että ortodoksisen kirkon oikea kasvusuunta on pienten yhteisö- jen vahvistamiseen päin. Tarkoiton tällä sitä, että vaikka kirkko on historiallisesti hierark- kinen, on sen uskottava pienten ja erilaisten yhteisöjen kasvuun”.

Mauri Liukkonen

Artikkelin tärkeimpänä kirjallisena lähteenä on käytetty Juha Riikosen vuonna 2007 hyväk- syttyä väitöskirjaa Kirkko politiikan syleilyssä, joka käsittelee Suomen ortodoksisen kirkon ja Moskovan patriarkaatin kanonista erimieli- syyttä vuosina 1945-1957.

Artikkelia varten on haastateltu rovasti Heikki Huttusta (puhelinhaastattelu 25.10.) ja teolo- gian tohtori Juha Riikosta (Valamon luosta- ri 5.11.).

SUOMEN ORTODOKSINEN KIRKKOMUSEO RIISA

Johannes Karhapään kuoleman tapauksessa kyseessä oli murha. Tuota termiä Itä-Suomen yliopiston rikos- ja prosessioikeuden professori Matti Tolvanen pitää ilman muuta oikeana terminä. Murha voi tapahtua myös erityisolosuhteissa, eli sodassa tai kapinassa. Henkirikos ei vanhene, vaikka se tehtäisiin poikkeusoloissa. Johanneksen tapauksessa murhatutkimusta ja syytettä on kuitenkin mahdotonta enää nostaa, koska asianosaiset ovat jo kuolleet.

Johanneksen muistaminen

Johanneksen muisto elää, joskin vähän himmeästi, sekä Ilomantsin että Joensuun ortodoksisissa seurakunnissa. Sonkajanranta kuului Koveroon vuoteen 1913 saakka, jolloin muodostettiin Tuupovaaran kunta. Sen ortodoksit kuuluivat Ilomantsin ortodoksiseen seurakuntaan aina vuoteen 2005, jolloin kunta liitettiin Joensuuhun. Samalla seurakunnan rajojen oli muututtava.

Itä-Suomen yliopiston teologinen osasto ja Joensuun ortodoksinen seurakunta järjestivät 22.11.2018 teemaillan Johannes Karhapään liittyen. Hänen kohtalonsa on puhutteleva. Emme voi ohittaa häntä pelkällä sivulauseella.

Johanneksen muistamiseen liittyy tietty arkuus, jopa pelko. Sata vuottakaan ei riitä siihen, että asiasta tulisi jollakin tavalla ”arkipäiväinen”. Eikä siitä tarvitse tullakaan arkipäiväinen siihen saakka, kunnes asia kunnolla tutkitaan. Ihmisten tunteet ja tietynlainen tunnekipu eivät todennäköisesti lopu tutkimuksen julkaisemiseen.

Käsitys Johanneksen kuolemasta

Mielenkiintoista on se, että on aika paljon ihmisiä, joilla on tarkka tieto ja varmuus siitä, mikä johti Johanneksen lopulliseen kohtaloon, sen kehitykseen, ja teloitukseen liittyviin syihin. Ihmiset tuntuvat tietävän, mistä puhuvat, vaikka eivät oikeasti tietäisikään.

Sanonta ”Ryssä mikä ryssä” tarkoittaa hyvin montaa asiaa. Sillähän tarkoitetaan sekä kansallista että uskonnollista identiteettiä. Johanneksen tapauksessa kyse näyttää olevan uskontoon liittyvästä yhteydestä venäläisiin vallanpitäjiin.

Joidenkin mielestä Johannes oli ”liian poliittinen” henkilö tullakseen huomioiduksi kirkossa. Mutta entäs sitten, jos olikin? Ja oliko hän poliittinen? Olimmepa mitä mieltä tahansa, on Johanneksen edun ja kaikkien edun mukaista yrittää selvittää, mistä oli kysymys. Väitän, että me emme toistaiseksi tiedä, mikä oikein johti maaliskuun 1918 alun tapahtumiin.

JOHANNES KARHAPÄÄN KOHTALO HAASTAA JÄLKIPOLVIA

Vuonna 2018 olimme isojen asioiden äärellä, tahdoimme sitä tai emme. Historia on armoton. Se tuo eteemme asioita, jotka meidän on vain kohdattava. Vain keskustelu ja tutkimus voi vapauttaa meidät taakasta, joka liittyy vaikkapa Johannes Karhapään kohtaloon.

Me nykyihmiset emme tunne häntä. Hän oli kuitenkin osa omaa yhteisöämme, ja omiana aikanaan aktiivinen kirkollisen toimija. Aikaa on mennyt paljon.

Johannes Karhapään tapaus on meille kiusallinen. Luulen, että emme oikein haluaisi puhua hänestä. Jo aikalaiset välttelivät hänestä puhumista, mikä tulee esille ainakin parista vanhasta muistiin merkitystä haas-

tattelusta.

Tuo muistamattomuus tuli hyvin esille vuonna 2018, kun Johanneksen teloitamisesta tuli täyteen 100 vuotta. Mutta ei häntä ole kokonaan unohdettu. Iljan praasnietoilla Ilomantsissa häntä muisteltiin tekemällä ristisaatto Ilomantsin torilta Johanneksen haudalle Elian päivän aattona 19.7. Johanneksen haudalla Kokonniemessä toimitettiin panihida eli muistopalvelus.

Varmaan kaikki haluavat tietää, kuka Johannes oikein oli. Asiaa olisi tutkittava historiatieteen keinoin ja metodein.

Taustaa tapahtumille

Ortodoksinen kirkko liitettiin helposti venäläisen vallan symboliksi Suomessa 1900-luvun alussa. Siksi valkoisten terrori kohdistui myös venäläisiin ortodokseihin sisällissodassa 1918.

Jyrki Loiman mukaan Tampereella n. 15 % ortodoksiseen seurakuntaan kuuluvista sai surmansa. Helsingissä oli satoja kuolleita, samoin Hämeenlinnassa, Kuopiossa, Lahdessa ja Kotkassa. Viipurissa venäläissiviilejä teloitettiin n. 400 henkeä – mukana myös kirkon työntekijöitä ja munkkeja. Hennalan vankileireillä kuoli satoja.

Raudussa (13 henkeä), Kyyrölässä (96 henkeä), Raivolassa (8 henkeä), Terijoilla (n. 40) ja Tarpilassa (n. 400). Yhteensä satoja siviilejä teloitettiin. Moni heistä oli venäläisiä ortodokseja, samoin muualla nykyisen Suomen alueella olleita venäläisiä.

On kuitenkin liian suorasti sanottu, että Kannaksen tai suurten kaupunkien uhrin olisi valittu heidän uskonnollisen taustansa vuoksi. Heissä oli poliittisia uuden bolsevistisen vallan kannattajia, sekä tsaarin vallan kannattajia. Ilmeisesti teloituksen perusteisiin riitti, että oli suuntautunut venäläisiin vallanpitäjiin tai suuntautunut poliittisesti bolshevikkeihin. Jos oli liian läheisessä yhteydessä venäläisiin, niin silloin ei katsottu, onko bolsevikki vai tsaarin vallan kannattaja. Juuri tämä miellelyhtymä näyttää tulleen Johannes Karhapään kohtaloksi.

Johannes Karhapään kouluhanke

Ivan Vasilievits Karhapää syntyi Sonkajassa 23.7.1884, ja kuoli maalikuun 7. päivänä 1918 Joensuussa, 33-vuoden ikäisenä.

Karhapää oli suomalainen uskonnonopettaja ja ortodoksinen sisälähetystyön tekijä. Hän toimi PSHV:n nuorisotoiminnassa. Toiminnan tavoitteena oli, ettei luterilaisuus rynnistäisi niin, että se veisi ortodoksisuuden alleen, vaan että ortodoksisen uskon sanoma saisi uutta voimaa, ja ortodoksisten lasten opetus saataisiin ortodoksisen opetuksen piiriin.

Hän kiersi uskonnonopettajana Joensuun, Ilomantsin, Taipaleen ja Kuopion ortodoksisen seurakunnan alueella. Koverossa ja Iломantissa hän teki sisälähetystyötä Pyhän Sergein ja Hermanin veljeskunnan (PSHV) nimissä.

Karjalan veljeskunta perustettiin 1907 estämään luterilaisuuden leviäminen Raja-Karjalassa. Veljeskunta perustettiin vastavoimaksi

Sortavalan Evankeliselle Seuralle. Veljeskunta teki kansanvalistustyön lisäksi hyväntekeväisyyttä. Sen johtohahmoja oli piispa Kiprian, joka kuitenkin kuoli yllättäen 1914, ja toiminta hiipui heti sen jälkeen.

Johannes Karhapää oli yhteydessä Suomen venäläiseen arkkipiispa Sergeiin (Stragorodski). Piispa ei voinut luvata mitään, mutta koulu saatiin Sonkajanrannalle Karjalan veljeskunnan tuella 1908.

Koulu aloitti ensin lastenkouluna, mutta kehittyi sitten jopa neljaluokkaiseksi, jolloin siinä oli naisopettaja ja poikien käsityönopeuttaja. Koulu kehittyi sisäoppilaslaitostyyppiseksi, joten kauempana olevat oppilaat saivat yösijan ja aterian koulun puolesta.

Näyttää siltä, että Johannes otti vastaan avustuksen sieltä, mistä sen sai. Sillä kertaa se oli Venäjän kansanvalitusministeriön tukema Karjalan veljeskunta. Johanneksen perustamassa koulussa opetuskieli oli suomi, koska sillä oli suurempi käyttö lasten tulevaisuutta ajatellen.

Samaan aikaan Karjalan veljeskunta perusti kymmenittäin kouluja raja-Karjalan lapsille. Venäläiset koulut olivat suosittuja, sillä siellä oli parempi opetus ja oppilashuolto. Karjalaiset vanhemmat olivat myös sitä mieltä, että venäjän kielen taitaminen oli eduksi lapsille tulevaisuudessa. Vain Ilomantsin kolmessa koulussa opetuskieli oli suomi, muissa se oli venäjä. Venäjää opiskeltiin toisena kielenä.

Vuonna 1915 rakennettiin koulun viereen kirkko varakkaan pietarilaisen rahoittajan turvin. Rahoitus ja ylläpito koulua ja kirkkoa varten tulivat Venäjältä. Itse arkkipiispa Sergei toimitti kirkon vihkimisen.

Karhapään kohtalo 1918

Johanneksen toiminta aiheutti kuitenkin pian vastustusta suomalaisissa nationalisteissa. Erityistä katkeruutta Karhapäätä kohtaan synnytti Venäjän tsaarinhallinnon korkeimman virkamiehen kenraalikuvernööri Franz Albert Seyn vierailu Sonkajanrannan koululle vuonna 1912.

Suomalaiskansallisissa piireissä Seyniä pidettiin aikanaan pahimman luokan ”suomensyöjänä”, joten Karhapäähän leimattiin ”tsaarinvallan kätyriksi”, jopa ”Venäjän vakoojaksi”.

Venäjän helmikuun vallankumouksen jälkeen 1917 Karhapään arvostelu kiihtyi entisestään. Pohjois-Karjalan lehdistä Karjalainen ja Karjalan Maa panettelivat Johannesta. Häntä kutsuttiin ”erääksi Pohjois-Karjalan pimeistä voimista”.

Kirkkohistorian professori Kauko Pirinen totesi arvioissaan (1980), että Karhapään arvostelu oli täysin kohtuutonta. Pirinen tunsi

aihetta hyvin, sillä hän oli syntyisin Sonkajanrannan naapurikylästä Revonkylästä, ja oli perehtynyt arkistolähteiden kautta Karhapään tapaukseen.

Karhapää lopulta erotettiin opettajan virastaan. Sonkajanrannan koulu kunnallistettiin syksyllä 1917. Arkkipiispaksi Sergein jälkeen nousnut venäläinen Serafim (Lukjanov) ei uskaltanut tunnustaa Karhapään ansiota, saati tukea häntä, joten Johanneksesta tuli käytännössä lainsuojaton sisällissodassa 1918. Häntä vaadittiin vangittavaksi, mikä lopulta tapahtuikin.

Sisällissota on sodista julmin. Siinä etsitään syyllisiä. Sellaiseksi löydettiin Johannes Karhapää. Hänessä nähtiin liian läheinen yhteistyö venäläisen vallanpitäjän kanssa.

Nykykäsitys alkaa kallistua siihen, että Johannes halusi vain, että oman kylän kouluolot saataisiin hyvälle mallille, ja että hänelle riitti se, että rahoitus saadaan jostakin, vaikkapa sitten venäläiseltä taholta.

Johannes Karhapää kuljetettiin Joensuuhun, jossa valkoiset teloittivat hänet ilman oikeudenkäyntiä Siilaisilla. Kuolinpäiväksi on merkitty 7. maaliskuuta 1918.

Kertomuksen mukaan Johanneksen vaimo tunnisti Johanneksen ruumiin Siilaisten joukkohaudasta punaisten villasukkien perusteella. Ruumis tuotiin Ilomantsiin, jossa hänet haudattiin kunniallisesti Kokonniemen kalmistoon.

Juha Riikonen

- 👉 Ekumeenisen patriarkaatin Pyhä Synodi, eli metropoliittojen neuvosto teki Konstantinopolissa 29.11.2018 päätöksen Suomen autonomisen kirkon uusiksi pyhiksi.
- 👉 Pyhä Johannes Valamolainen (k. 1958) on kuuluisa Valamon rippisiä ja skeemaigumeni. Hän toimi Petsamon luostarin johtajana. Hänet tunnetaan laajasti varsinkin slaavinkielisissä maailmassa.
- 👉 Pyhän Johannes Ilomantsilainen (k. 1918) saa etuattribuuteikseen ”tunnustaja ja marttyyri”.
- 👉 Molempien uusien pyhien liturginen muistaminen alkaa vasta pyhien joukkoon liittämisyöjuhlan jälkeen. Se toimitettaneen tulevan vuoden aikana. Voimme kuitenkin kääntyä heidän puoleensa ja pyytää heiltä esirukouksia jo nyt, koska Konstantinopolin äitikirko ja sen Pyhä Synodi ovat tehneet jo päätöksensä.
- 👉 Rukoilkaa puolestamme Jumalaa pyhittäjä Johannes Valamolainen sekä pyhä tunnustaja ja marttyyri Johannes Ilomantsilainen!

Evakot metsässä lentosuojassa.

EVAKOITTEN JAETTU KIPU

Millainen on kokijan näkökulma evakkouden tuottamaan kipuun? Entä miten eheyttää kenties jo umpeen luotuja, mutta osin vielä parantumattomia sodan haavoja, jotka suomalaisia edelleen koskettavat. Menneiden purkaminen ja hyväksyminen on edellytys aidon elämän ilon kukoistukselle.

Usein kun puhutaan viime sodista seurauksineen yleisemmällä tasolla, nousevat esiin käydyt taistelut ja sotajoukkojen liikkeet. Huomio kiinnittyy myös esimerkiksi talvisodan ja jälleenrakennuksen ihme kertomuksiin tai siirtoväen hyvän sopeutumisen kertomukseen, yksilön taakseen peittäviin suuriin kertomuksiin.

Vaikka kaikkien jaettavissa olevilla suurilla kertomuksillakin on paikkansa, hukkuu ihminen ja hänen kokemuksensa niiden taakse. Kun huomio kiinnitetään selviytymiskertomuksiin ja voittoihin, kun historia on voittajien historiaa ja sitä ehkä huomaamattakin käytetään yhteisön identiteetin rakentamiseen, unohtuu olennaisin asia: Ihminen sodassa on aina häviö, taisteluissa ja taisteluista kärsivä ja kuoleva, siviili tai sotilas.

Sodissa ei ole voittajia, eikä sotien varaan kannattaisi rakentaa ihmisyyhteisöjen identiteettejä. Rauhan teot eivät luo sotien kaltaisia haavoja, rauha luo todelliset voittajat.

Tunteille tilaa

Sodan haavat seuraavat kokijaansa elämän loppuun saakka. Ne jättävät jälkiä niin

mieleen kuin sieluun ja muuttavat ihmistä syvästi. Esimerkiksi evakkouden kaltainen totaalinen kokemus muuttuu osaksi ihmisen identiteettiä, minäkokemusta. Tämä ilmenee muun muassa tuntemuksessa siitä, että elämä tuntuu jakautuvan kahteen toisistaan selvästi erottuvaan jaksoon: aikaan ennen traumaa, tässä siis ennen viime sotia, ja aikaan trauman, eli viime sotien kokemusten jälkeen.

On osoitettu, että traumakokemus vaikuttaa jopa ihmisen aisteihin. Traumaattisen kokemuksen vaikutusta ei voikaan vain pyyhkiä pois, se ei maton alle lakaisemalla katoa.

Tunnehaavan todellinen parantuminen vaatii haavan uudelleen avaamista ja sen uudelleen kokemista, itkuja. Jotta ihminen pystyy käsittelemään kivuliaita ja perusturvallisuutta järkyttävät kokemuksensa, tarvitaan toisen ihmisen luoma hyväksyvä tila, jossa haavat uskaltavat avata ilman pelkoa uudesta haavoittumisesta. Tuon turvallisen tilan saattaa tarjota kuka tahansa emotionaalisesti läheinen ihminen, tai terapeutti; toisin sanoen sellainen ihminen, joka kykenee hyväksymään toisen pyyteettömästi, täysin sellaisena kuin hän on, sekä kykenee kohtaamaan toisen tunteet, pitämään tilaa toisen

tuntemalle kivulle.

Silloin kun tätä tilaa ei läheisessä ihmissuhteissa ollut, kun toista riittävän ehjää ihmistä ei ollut rinnalla kulkemassa, mahdollisuus traumasta puhdistumiseen ja vapautumiseen oli vähäinen. Jos tilaa ei ole, eikä hätää ja pelkoja voi ilmaista, kivuliaat tunnekokemukset painetaan piiloon, ne yritetään irrottaa itsestä ja vaimentaa ne.

Laastarina tunteiden sitomisessa saattoi toimia esimerkiksi työ tai päihheet. Myös tukeutuminen Korkeimpaan ja esimerkiksi hengellisten laulujen laulaminen kantoivat ihmisiä tuskan keskellä, auttoivat evakoita heidän pyrkiessään sopeutumaan muutokseen ja selviytymään kiinni toimeentuloon ja elämään.

Tukeeko yhteisö?

Haavojen käsittelyyn tarvitaan myös yhteisön tukea, kollektiivista hyväksyvää tilaa. Sodan jälkeisessä, kansallista yhteen hiileen puhaltamista korostaneessa kulttuurissa on kuitenkin ollut vaikea kertoa menetyksen tuskasta ja uhrina olost. Sotien jälkeisen yhteiskunnan valittamattomuuden ilmapiiri ei tukenut kokemusten purkamista, tunteiden kohtaa-

mista ja niiden hyväksymistä luonnollisena osana ihmiskokemusta. Ihmisten oli vain pyrittävä eteenpäin, omaksi hyväksi ja yhteisön rakentamiseksi.

Koska tunteiden käsittelyä ei yhteisöllisesti tuettu, saattoivat sodan kokemusten traumatisoimat avata ja käsitellä tunne- ja kehomuistiaan vasta 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alkupuolella. Näin ovat muun muassa sota- ja evakkolapset kannustettavasti tehneet ja kokoontuneet purkamaan kokemuksiaan kirjoittajapiireihin. Tästä perspektiivistä pohdittuna saa siirtoväen vertaistuki ja vertaisyhteisöt vielä syvemmän merkityksen.

Evakkojen yhteisesti jakamaa kokemusmaailmaa oli myös eri tavoin syrjityksi tuleminen. Jo yksinkertainen ymmärtämättömyys johti toisinaan heidät vastaanottaneiden ja evakoiden ristiriitoihin paikallisyhteisössä, vaikka evakkojen tulon syy olisi periaatteessa ymmärrettykin. Myös syrjinnän kokemusta on ollut vaikea tuoda esiin.

Yhdessä itkettiin

Evakoista ei aina ollut kokemusten kertojaksi-kaan. Totaalisen menetyskokemuksen keskellä ja sen jälkeen ei välttämättä löydy sanoja, joilla kuvata kokemusta. Halua kertoa syväs-

ti järjestyttävistä kokemuksista olisi ehkä ollut, mutta siihen menetysten traumatisoima ei automaattisesti kyennyt.

Vasta oman kodin menetyskokemus avasi minutkin ymmärtämään evakkouden kaltaisten äärimmäisten tilanteiden tuottamaa mykkyyttä, kivun syvyyttä. Evakkouden kokonaisvaltaisen rasitus ja järkyttävyyden tekijä, joka voi estää muistelemasta mennyttä täysin. Kohtaamistani evakoista monet ovat herkistyneet muistellessaan.

Olen silloin tällöin törmännyt kertomuksiin, joissa evakkoutta kokemattomat kuvaavat, miten heidän onkaan ollut vaikeaa tavoittaa evakon kokemusta, ymmärtää evakon itku. Aivan hiljattain eräs Koskelan sairaalassa Helsingissä 1980-luvulla työskennellyt mies kertoi kokemuksestaan ja omista reaktioistaan. Hän kuvasi ihmetelleensä, miksi niin karjalaista syntyperää olleet hoitajat kuin potilaat itkivät aina, kun tuli puhe Karjalasta.

FINNNA/SA-KUVA

Tämä lyhyt kertomus tekee näkyväksi sen tosiasian, että jokainen henkilö prosessoii ja tulkitsee asiat omien henkilökohtaisten kokemustensa ja niistä muodostuneiden merkitysten kautta. Minua itseäni on evakkouden entistä syvemmälle ymmärtämiselle herkistänyt oma menetyskokemukseni ja se, mitä kodin menetys merkitsee minulle itselleni ja miten tämän kautta tulkitseen evakoksi joutumista tunnetasolla. Tiedän nyt esimerkiksi, että kodin ja sen varaan rakentuneen perusturvallisuuden menetys on kokemus, jota koetaan hyvin kokonaisvaltaisesti fyysisen kehon tuntemuksina ja hyvin moninaisina tunteina.

Kukin voimme itseltämme kysyä, millainen on kokemus, josta ei pysty puhumaan herkistymättä? Mitä itku kertoo kokemuksen merkityk-

Perhe lähdössä evakkomatkalta kesällä 1941.

sestä kantajalleen?

Kärsimys on silta

Maan luovutus ei ollut yksinkertaista sekään. Yksityisille maanluovuttajille kotitilan maista luopuminen saattoi tehdä hyvinkin vaikeaa. Luopuminen saattoi tuntua siltä, kuin ihminen olisi menettänyt jonkun ruumiinjäsenen. Myös koettu epäoikeudenmukaisuuden tunne voi jäädä jäytämään mieltä ja kehoa.

Ehkä katkerasti maanluovutukseen suhtautuneet kykenivät kuitenkin jollain aikavälillä hyväksymään tapahtumat ja sisäistämään sen, että auttaessaan hädän alaisia evakoita kiinni elämään, he auttoivat koko yhteiskuntaa toipumaan sotien seurauksista. Näin he itse asiassa auttoivat myös itseään ja omia jälkeläisiään, vaikka yksittäisen ihmisen mieli ei tätä menetyskokemuksen keskellä kykene välttämättä näkemään. Tällaisessa tilanteessa koettu näköalattomuus on sekin täysin inhimillistä.

Evakkojen tukeminen asuttamisen muodossa ei toisin sanoen ollut keneltäkään pois, vaan lisäsi kokonaisuhyvää. Se tarjosi evakoille toivoa ja loi odotushorisontin, johon tukeutuminen kiinnitti juuriltaan irronneita osaksi uuden asuinseudun yhteisöjä. Yhteiskunnan rauhan tilaan saattaminen vaati kaikkien osallistumista.

Mikäli niin olisi kyetty ajattelemaan, olisi omista maista luopumisen vuoksi tunnettu kärsimys, jaetut haavat, voinut olla yhdistävä tekijä maansa Neuvostoliitolle kokonaan menettäneiden ja siirtoväelle maitaan luovuttamaan joutuneiden suomalaisten välillä.

Kärsimys universaalina kokemuksena on polku toistemme luo. Kärsimys on silta, joka kantaa kaikkien ihmisen rakentamien rajojen yli.

Heli Kaarina Kananen

Evakot ruokailevat metsässä kesäkuussa 1944.

Metropoliitta, kissa ja puhelin

Piispa Arsenille tapahtui erhe. Ei liturginen, ei vaarallinen, mutta kiusallinen ja käytännöllinen kuitenkin. Salkku on, paperit on. Puhelinta ei ole. Piispa vanhastaan tietää, että nyt puhelin ehtii itsekseen helistä useammankin kerran tämän Kuopion ja Helsingin välisen junamatkan aikana.

Harmistuksella on hetkensä. Toisaalta. Edessä olevia tapaamisia on mietitty, päätöksiä pohdittu ja junakin on aikataulussaan. Ja sitten vielä enemmän toisaalta. Mitään vahinkoa ei ole tapahtunut, eikä tapahdu, konduktöörikin kävi jo, eikä kukaan muu ole mitään enää kyselemässä. Harmistuksen viimeisten haikujen kadottua piispan ei tarvitse tehdä erillistä päätöstä, nyt alkaa vain tuntua. Alkaa tuntua mukavalta.

Kun puhelin on matkassa, oma vaatimuksensa on siinäkin, että palikan häiriövaltaa pitää muistaa rajoittaa useissa tilanteissa. Ortodoksisen kirkon kirkolliskokouksessa Vala-

mossa 29.11. 2018 oli sellainen tilanne, joka piti hoitaa kohtaamalla, kasvotusten, ei kännöimällä. Ehkä siitäkin syystä vaalitulos oli yksinkertaisella tavalla selvä. Piispa Arseni valittiin Kuopion ja Karjalan hiippakunnan metropoliitaksi.

Oli valintaan tietysti muitakin syitä. Vaali ei ollut tuntemattoman testaamista. Metropoliitan ”opintoviikot” piispana olemisesta olivat enemmän kuin riittävät ja näkemykset tehtävästä käytännössä osoitetut.

- Piispan tulee ennen muuta toimittaa ahkerasti jumalanpalveluksia ja opettaa niissä sekä tavata seurakuntalaisia. Toinen lähes yhtä tärkeä tehtävä on tukea ja kannustaa pa-

pistoa ja kanttoreita sekä muita hiippakunnan työntekijöitä, konsultoida heitä erilaisissa asioissa sekä ojentaa, mikäli siihen ilmenee tarvetta.

- Kolmantena tärkeänä tehtävänä on tulkita kirkon perinnettä oman aikamme äänellä. Siihen on erityinen mahdollisuus aina, kun piispaa pyydetään jonnekin puhumaan tai kun tulee mahdollisuus kirjoittaa sopivalle foorumille. Näiden lisäksi on sitten lukuisa joukko vähemmän merkityksellisiä tehtäviä.

Kouluista ja kouluttautumisesta

Vähäisin syy valintaan ei ollut myöskään poikkeuksellisen laaja koulutus. Kuopion pappis-

päätöksen tekijänä ja suoraan sanojana.

- Uskoakseni tapa reagoida nopeasti ja joskus ehkä liiankin nopeasti on vain yksi luonteenpiirteistäni. Omaksun asioita nopeasti ja otan myös kantaa samalla vauhdilla. Tapani sanoa suoraan herättää varmasti kahdenlaisia tunteita. Ne, jotka puhuvat suoraan, pitävät siitä, mutta toisille se on myrkyä. Olen kyllä koettanut kasvattaa harkintakykyäni sen suhteen kenelle ja milloin kannattaa sanoa suoraan. Kaikkihan eivät kestä suoraa puhetta, vaan vaativat ainakin kielteisessä palautteessa 'hampurilaismallia'.

Pyhien äärellä

Isä esipaimen vaatii ja varjelee täsmällistä liturgian noudattamista ilman oikopolkuja.

- Olen pikemminkin konservatiivi kuin udistaja, hän sanoo.

- Pidän liturgisesta täsmällisyydestä. Palvelukset tulee toimittaa hartaudella ja kiirehtimättä sekä lyhentämättä niitä tarpeettomasti. Palveluksissa on runsaasti sisältöä ja kauneutta, joka vie rukoilijan ajan ulkopuolelle, hengelliseen lepotilaan. Jumalanpalvelukset ovat ikään kuin laturi, joka antaa meille virtaa kestää arjen tuomia haasteita.

Metropoliitta Arseni teki neljä vuotta sitten piispankokoukselle aloitteen sen tutkimiseksi, löytyykö Suomessa eläneiden joukosta pyhiä. Selvitystä ehdottaneen lisäksi työryhmään kuuluivat rovasti Sergius Collander ja diakoni Jukka Korpela, myöhemmin mukana olivat myös äiti Ksenia Lintulasta ja pastori Marko Mäkinen Joensuusta. Kahdeksasta ehdokkaasta merkittävimmiksi osoittautuivat skeemaigumeni Johannes ja Johannes Karhapää.

Konstantinopolin patriarkaatin Pyhä Synodi liitti heidät pyhien joukkoon samana päivänä, kun Valamossa päätettiin uudesta metropoliitasta.

- Nyt meillä on edessä kaksi pyhien joukkoon liittämisen aktia, joista toinen tapahtuu Uudessa Valamossa ja toinen Ilomantsissa. Sitä varten valmistellaan muiden muassa kirkon virallistamat uudet ikonit ja jumalanpalvelustekstit ja määrätään kummallekin pyhälle oma muistopäivä. Sen jälkeen heidän muistoaan tullaan viettämään vuosittain ainakin Valamossa ja Ilomantsissa. Todennäköisesti heidän nimensä liitetään myös palvelusten loppusiunaukseen, mutta siitä tulee aikanaan piispankokouksen ohjeistus.

Ukrainan kirkon tilannetta metropoliitta Arseni pitää yhtäältä iloisena ja toisaalta surullisena.

- Iloinen se on siinä mielessä, että Ekumeeninen patriarkaatti anoi Ukrainan kirkolle autokefalian aivan samalla tavalla kuin se on

antanut autokefalian myös Venäjän kirkolle. Surullista on puolestaan ristiriita, joka siitä on kirkkojen välille syntynyt ja ennen muuta Moskovan patriarkaatin reaktio katkaista ehtoollisyhteys. Se ei ole kristillinen eikä sivistynyt tapa ratkaista asia, vaan päinvastoin se synnyttää vihamielisiä tunteita ja eristää osapuolia entistä suuremmassa määrin toisistaan. Tässä asiassa tarvitaan paljon rukousta ja niiden yhteyksien ylläpitoa, joita meillä kumpaankin osapuoleen on.

Ajassa ja ajan ulkopuolella

Kun Jorma Heikkinen liittyi 19-vuotiaana ortodoksiseen kirkkoon, yksi merkittävä vaikuttaja siihen oli ystävyys taiteilija Ina Collanderin kanssa. Ystävyys vaikutti myös siihen, miten metropoliitasta tuli tunnettu ikonimaalari ja ikonografian tuntija. Sillä tiellä kulkien hän on nyt Jyväskylän yliopiston tohtorikoulutettava. Aiheena ovat neljä valamolaisista Jumalanäidin ikonia, joihin liittyy kirkollisen ja maallisen vallan välinen suhde.

- Maalaaminen on minulle henkistä lepoa, hän sanoo.

- Hengellisesti olen ajan ulkopuolella rauhoittavassa ja voimistavassa tilassa, kun saan toimittaa jumalanpalveluksia. Henkistä lepoa saan puolestaan taiteesta, niin maalaamisesta ja kirjoittamisesta kuin myös kuluttajana nauttiessani teatteri- tai musiikkiesityksestä tai katsellessani taidenäyttelyä.

- Ikonin maalaaminen vaatii hyvää virettä ja myönteistä mielialaa. Muu, vapaa maalaaminen on siinä mielessä helpompaa, että aloittamalla työn se yleensä vie eteenpäin ja jos tulee stoppi, on turha jatkaa, koska silloin syntyy vain sutta. Kreikkalaisilla on peripateettinen filosofinen koulukunta, jossa ajattelijat selkiinnyttivät ajatuksiaan kävelemällä. Hyvä kävely selkiinnyttää kyllä niin kirjoittajan kuin maalarinkin ajatuksia.

Jorma kävi Lapinlahden Pajujärven kansakoulua ja hankki sen sitten piispana vapaaajan asunnokseen ja työtilakseen. Neliöitä on riittävästi kesäisille taidenäyttelyille, talvisille luentotilaisuuksille ja kaiken aikaa kissalle.

Kukaan ei ole Huldaa, jolla on sympatiatäipumuksia, tarkemmin ja tiiviimmin seurannut väitöskirjan tekoa. Kun isäntä alkoi näyttää kovin vähävoimaiselta tietokoneensa ääressä, Hulda kävi nappaamassa mariskoliista – pöydälle nouseminen ei ole koskaan ollut ongelma – karamelliin ja vei sen uupujalle. Koska koti on erityisellä tavalla yksityisyydensuojalla varjeltu paikka, tarina ei kerro, kumpi heistä hyreksi.

Risto Lindstedt

seminaarista Leningradin Hengelliseen akatemiaan, missä Kuopion kotoisuus muuttui luostarimaiseksi jumalanpalveluselämäksi ja kuri armeijan malliseksi. Kurssimuotoinen opetus oli sekin pätevää ja akatemian aikoina solmitut kontaktit ovat nyt suhteita kirkollisiin vaikuttajiin.

- Ensimmäinen asuintoveri oli georgilainen ja seuraava ukrainalainen ja hänen kanssaan olemme yhteyksissä edelleen. Minut vihittiin munkiksi akatemian kirkossa (1985) yhdessä nykyisen Kronstadtin piispa Nazarin kanssa. Ilman kurssitovereitteni apua ja tukea en olisi kyennyt päättämään opintojani.

Munkkivihkimyksessä Jorma Heikkinen ja sai nimekseen Arseni, pyhän Arseni Konevit-salaisen mukaan.

Opiskelu Ateenan yliopiston filosofisessa tiedekunnassa (1996-98) toi jälleen uuden kielen.

- Sen oppiminen ja kreikkalaisen kulttuurin ja elämäntavan näkeminen ovat auttaneet paljon tehtävissäni.

Metropoliitta tiedetään joutuisaksi ihmiseksi ja hänet tunnetaan nopeana reagoijana,

Epävarmuus ja ilo

Vuosi on jokusen viikon vanha, mutta edelleen vastikään alkanut. Olemme kuitenkin ehtineet jo tottua käyttämään oikeaa vuosilukua erilaisissa päiväyksissä ja mielikin on sopeutunut kulkemaan uutta kalenterivuoden kiertoa. Rutiinit jatkuvat kuten ennenkin, oikeastaan suurta muutosta ei ole. On helppo ajatella, että edessä olevat viikot ja kuukaudet tulevat toteutumaan odotetusti. Työtä ja lepoa, arkea ja juhlaa, kirkon paasto- ja juhlapäiviä, läheisten ihmisten nimi- ja syntymäpäiviä, lasten ja lastenlasten hiihtolomia ja työssä käyvien vuosilomia – kaikille näille löytyvät päivämäärät. Tämä tuo elämään rytmiä ja säännöllisyyttä, mahdollisuutta ennakointiin ja suunnitteluun, mikä onkin tarpeellista ja tarkoituksenmukaista.

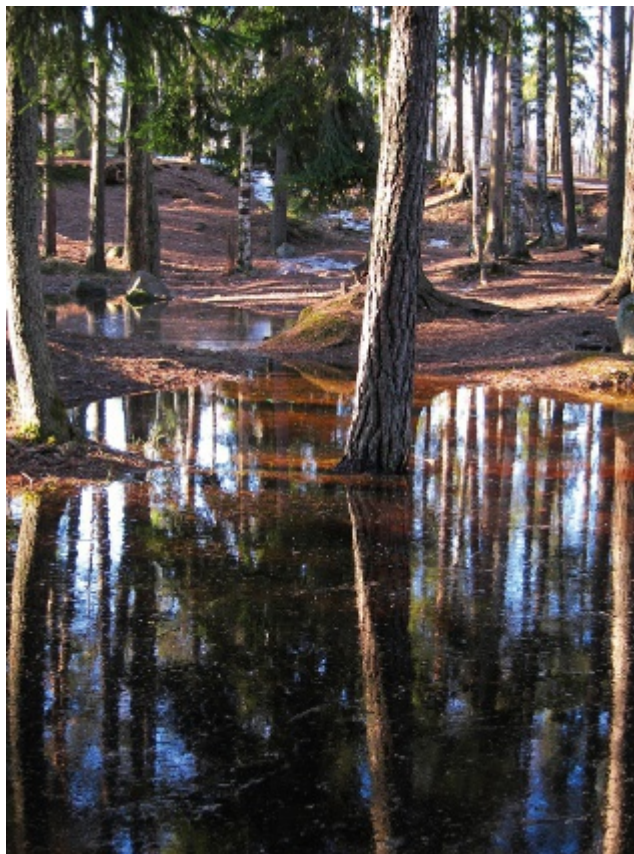
Elämän kaikkia käänteitä ei voi ennakoita, flunssa tai liukastuminen voi muuttaa monia aikeita. Hyvä suunnitelma sisältää kuitenkin myös varautumista siihen, ettei kaikki välttämättä toteudu halutulla tavalla. Todellisuudessa ennakointi perustuu todennäköisyyteen eli siihen, mikä todennäköisesti voisi toteutua. Mutta äkkiarvaamatta tilanteet voivat muuttua.

Toisinaan suunnitelmat ovat jo lähtökohdiltaan hataria ja tiedostamme, ettei toteutumista voida pitää selviönä. Silti pettymystä voi olla vaikea sietää. Tällaisesta tapauksesta voi ottaa opiksi ja seuraavaksi asettaa tavoitteet realistisemmin tai pohtia toisenlaisia keinoja tavoitteen saavuttamiseksi.

Vielä raskaamman tuntuista on, kun jokin varmana pidetty asia ei tapahdu siten kuin oli ajateltu. Miksi kävi nyt näin, miksi minulle tapahtui tätä, kysytään ehkä silloin. Mieli voi katkeroitua, ajatukset jäävät kiertämään kehää.

Vuoden aikana ehtii tapahtua monenlaisia pieniä ja isojakin odottamattomia asioita. Osa niistä on myönteisiä, toisinaan jopa henkeä salpaavia. Näiden kohdalla ei liene vaikeuksia sopeutua, hyväksymme ehkä iloisesti hämmennyksen, sen hyvän, mikä tapahtuu. Mutta miten pitäisi kohdata pettymyksiä ja menetyksiä? Miten voi välttää katkeroitumisen tai kokemuksen, että elämä kohtelee liiankin kovakouraisesti?

Arvelen, ettei ole perusteita vähätellä vas-

TUOMAS KALLONEN

toinkäymisiä. On lupa tuntea surua, pettymystä, avuttomuutta ja turhautumista. Menetyks on menetys ja se kannattaa myöntää. Jollei suostu tarkastelemaan sitä, se saattaa velkoa myöhemmin, ehkä huomaamatta,

vaikkapa arkuutena ja haluttomuutena edes yrittää saavuttaa vähänkin epävarmoja tavoitteita.

Vastoinkäymisten ikävimpiä seurauksia tulee siitä, jos me alamme kadehtia ihmisiä, joille ”menee hyvin”. Kurjaan pattitilanteeseen voimme joutua silloinkin, jos me olemme, että itsellämme on oikeus elämän sujumiseen odotustemme mukaisesti. Tällaiset asenteet johtavat kielteiseen kierteeseen.

Teemme viisaasti, jos suostumme jo lähtökohtaisesti ajattelemaan, että elämä jokaisen kohdalla on täynnä epävarmuutta. Jos hetkeksikin pysähdymme miettimään, joudumme toteamaan, ettei ole mahdollista tietää, mitä seuraava hetki tuo tullessaan. Olemme vain niin tottuneet siihen, että todennäköisin vaihtoehto toteutuu.

Tärkeää on mielestäni, että opimme arvostamaan jokaista hetkeä juuri siksi, ettemme tiedä seuraavasta. Epävarmuus, joka on vuosien yhtä lailla kuin hetkien kohdalla ilmeinen, ei saisi tuntua uhkaavalta. Epävarmuuden tulisi rohkaista käyttämään jokaista hetkeä harkiten. Mielen tulisi täyttää ilo elämän lahjasta. Ja tämän ilon tulisi ilmetä teossamme. Ehkä voimme vähitellen suuntautua tulevaisuuteen siten, että lyhyemmän tai pidemmän aikavälin suunnitelmien ohella meillä olisi itsellemme ääneen lausuttu tavoite elää joka hetki yksinkertaisesti hyvin. Kristillisessä kontekstissamme tämä tarkoittaa, että muistaisimme Jumalaa, joka on rakkaus ja valo, joita meidät on

kutsuttu tuomaan maailmaan hänen kunniaakseen.

Sergius Colliander
Kirjoittaja on Heinävedellä asuva pappi

Äänimaisema kertoo jumalanpalveluksesta ja sen kokemisesta

Ortodoksisen kirkon pitkä ja monipolvinen historia ohjaa kiinnostamme helposti vuosisatojen tai vähintään vuosikymmenien taakse. Myös jumalanpalveluksen kehityskulut ja moninaisten kirkkolauluperinteiden aarteisto ovat ehtymättömän mielenkiinnon lähde niin tutkijoille kuin muillekin kiinnostuneille. Kirjat, käsikirjoitukset, nuotit ja ohjeet kertovat meille siitä, miten jumalanpalveluksia on milloinkin ja missäkin toimitettu ja laulettu.

Meidän on hyvä tuntee juuremme, mutta nykyhetkeä ei tarvitse sen varjolla väheksyä. Tämä hetki tapoineen ja toimintoineen on meille arkinen, tuttu ja itsestäänselvä. Se on kuitenkin myös ohikiitävä, ja ennen kuin huomaammekaan, siitä on tullut historiaa. Ja aivan kuten meidän voi nyt olla vaikea ymmärtää menneiden aikojen ihmisten elämää, ei meidänkään arkemme ole tuleville historiantutkijoille – tai muille kiinnostuneille – enää itsestäänselvyys.

Tämän päivän ortodoksisen jumalanpalveluksen ja kirkkolaulun tutkimusta on tehty Suomessa vain vähän, eivätkä ne maailmanlaajuisestikaan ole vielä kovin suosittuja tutkimuskohteita. Jumalanpalveluksen nykyhetki on käsillä juuri nyt. Kuten historiaan, voimme perehtyä tähän hetkeenkin kirjallisten dokumenttien avulla, mutta sen lisäksi myös osallistumalla, katsomalla, kuuntelemalla ja kokeamalla.

Tutkin ortodoksisen kirkkomusiikin alaan

kuuluvassa väitöskirjassani ortodoksisen jumalanpalveluksen äänimaisemaa ja sitä, miten osallistujat kokevat sen. Äänimaisema tarkoittaa niitä ääniä, joita jumalanpalveluksessa voi kuulla. Äänimaisema on kuitenkin henkilökohtainen. Jokainen kuulee, kokee ja tulkitsee samankin jumalanpalveluksen ääniä omalla tavallaan. Siksi olen kiinnostunut paitsi jumalanpalveluksen äänimaiseman ilmeisimmästä sisällöstä myös äänimaiseman kokemuksista ja erilaisista merkityksistä osallistujille.

Kerään tutkimusaineistoa osallistumalla jumalanpalveluksiin Suomen ortodoksisen kirkon seurakunnissa ja haastattelemalla ihmisiä, jotka ovat osallistuneet jumalanpalveluksiin tai ovat kiinnostuneita osallistumaan vaikkapa vain yhteen palvelukseen. Osan jumalanpalveluksista myös äänitän. Äänitteet palvelevat tämän tutkimuksen lisäksi myös tulevia sukupolvia, sillä ne sijoitetaan tutkimuksen jälkeen Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoon Joensuuhun. Ne tallentavat suomalaisen ortodoksisuuteen liittyvää aineetonta kulttuuriperintöä ja voivat jatkosakin toimia aineistolähteenä eri alojen tutkijoille.

Kirkkomme tavallisesta jumalanpalveluselämästä kertovia äänitteitä ei ole tähän mennessä juurikaan arkistoitu pysyvästi. Äänittäminen on monille meistä tuttua radioiduista jumalanpalveluksista. Niihin kuitenkin valmistaudutaan yleensä poikkeuksellisesti tavalla, eivätkä ne siksi edusta seurakun-

tien tavallista arkea. Yleisradion äänitteet ovat silti arvokkaita, mutta niistäkin vain osa on arkistoitu. Tähän uuteen arkistokokoelmaan voidaan koota myös vanhempia olemassa olevia ääni- ja videotallenteita jumalanpalveluksista sekä täydentää sitä tulevaisuudessa uusilla tallenteilla.

Olen aloittanut aineiston keruun Kuopion ja Karjalan hiippakunnan seurakunnista syksyllä 2018. Kenttätyöjaksoni seurakunnissa ovat olleet hedelmällisiä ja hyvin antoisia. Olen kiittollinen seurakunnille siitä, että olen saanut osallistua niiden toimintaan ja äänittää jumalanpalveluksia, sekä haastattelemiseni ihmisille heidän tutkimukseni hyväksi antamastaan ajasta. Vapaaehtoisia haastateltavia on ollut jopa enemmän kuin pystyn tutkimukseni puitteissa haastattelemaan, mutta jokainen ilmoittautuminenkin on työni kannalta arvokas.

Toivon, että saan käydä kaikissa seurakunnissa keräämässä aineistoa vuoden 2019 aikana. Näin saamme tuotettua laajan aineiston, ja arkistokokoelma lähtee liikkeelle hyvällä läpileikkauksella ortodoksisista jumalanpalveluksista 2010-luvun Suomessa. Tutkimuksen tuloksista voi olla hyötyä kirkolle ja seurakunnille, ja kerron tutkimuksesta ja tuloksista mielelläni työn edetessä.

*Tuuli Lukkala
väitöskirjatutkija, Itä-Suomen yliopisto
tlukkala@uef.fi, p. 040 258 8933*

Lintulan luostari jakaa maailman surun

Lintulan luostarissa maailman koettelemukset kuljetaan luottamuksessa Jumalaan.

Istumme igumenia Mikaelan ja äiti Ksenian kanssa Lintulan salissa. Ympärillä on talvinen luostarin rauha. Talkoolaisia on vain muutama. Vuoden tuohuksetkin on jo valmistettu. Jokainen sisar keskittyy nyt omiin kilvoittelutehtäviinsä.

Maailman rujous kulkeutuu kuitenkin luostariinkin.

- Eniten se näkyy esirukouksissa. Elämässä on monella suuri hätä, sanoo äiti Ksenia.

Esimerkiksi jatkuvasti lisääntyvät mielen-terveysongelmat tulevat esille talkootyössä. Joskus talkoolaisten joukossa on henkilöitä, joiden riippuvuudet estävät työn. Heitä ei voi kutsua mukaan luostarielämään.

- Luostari tuntuu turvapaikalta, josta haetaan apua. Näin ei kuitenkaan ole. Luostari ei ole sairaala. Sairaudet vaativat aina lääkärin apua. Siihen ei luostarissa ole mahdollisuuksia, igumenia Mikaela muistuttaa.

Vaikka maailman melske tuntuu luostarin levollisessa ilmapiirissä kaukaiselta, huomioidaan se täälläkin. Ajankohtaisia asioita seurataan sanomalehdistä. Televisiota ei luostarissa ole.

Maailman tapahtumat koskettavat ja ne liitetään luostarissa yhteisiin rukouksiin. Usein mietityttää mihin tämä maailma kaiken keskellä on menossa. Varsinkin median voima on valtava.

- Sosiaalisella mediallyä tuntuu olevan varsinkin nuorille valtava imu. Elämä pyörii liikaa sen ympärillä. Todellinen elämä jää taakse. Kaikki nähdään vain sen kautta, igumenia Mikaela pohtii.

Hän suree myös lukemisen vähentymistä. Tuntuu, että varsinkin nuoremmat sukupolvet kykenevät keskittymään vain lyhyisiin tekstinpätkiin. Kokonaista kirjaa ei jakseta lukea. Yhteen asiaan rauhoittuminen on

vaikeaa, jopa pelottavaa.

On myös tärkeää tehdä työtä. Se sitoo ihmisen arkeen. Näin myös luostarissa.

- Luostarielämää tai elämää ylipäätään ei voi olla ilman työtä. Se on ihmisen hengellisen elämän perustarve, sanoo äiti Ksenia.

Luostarin kilvoittelu onkin työtä, rukousta jos kuuliaisuuden kautta nöyrytymistäkin.

- Työ on myös yhteisön koossapitävä voima. Jokainen tekee täällä osansa, jatkaa äiti Ksenia.

Menneen kipu

Luostarissa rukous antaa voimaa kohdata elämän ongelmat.

Suuri koettelemus oli Lintulan sisariston evakuointi vuonna 1939 sodan jaloista, Karjalankannakselta, jossa luostari aiemmin sijaitsi 44 vuotta.

- Jo luostarin rakentuessa, sisariston yhteen

liittyminen, oman paikan hakeminen vei aikaa. Elämä oli hyvin köyhää ja kovaa, muistuttaa äiti Ksenia.

Evakkovuodet täytyivät työstä. Äiti Ksenia kertoo ajasta.

- Sisaret olivat ensin lyhyitä jaksoja evakossa Joroisissa ja Juvalla. Vuonna 1940 kesällä he saivat vakituisehman sijoituspaikan Tampereen läheltä Kuhmalahdelta. Noin kuuden vuoden ajan Lintulan sisaristo ja rippi-isä Illirik asuivat paikallisessa maalaisalossa ja työskentelivät siellä.

Välirauhan aikana osa sisarista kävi tutustumassa tilanteeseen vanhassa Lintulassa. Sota oli tuhonnut suuren osan luostarin rakennuksista. Jatkosodan alettua 1944 sisaristo ymmärsi, ettei paluu Karjalaan ollut enää mahdollista. He alkoivat etsiä uutta paikkaa.

- Yksi sopiva löytyi Länsi-Suomesta. Toinen mahdollinen oli tämä Palokin kylän Hackmanin kartanon mailla sijainnut tila, jonka he löysivät Valamon munkkien välityksellä.

Sisaristo ei osannut tehdä päätöstä paikasta. Silloin he kokoontuivat Jerusalemin Jumalanäidin ikonin eteen, jonka he olivat tuoneet mukanaan Karjalan vanhasta luostarista.

- Luostarin papin kanssa he lauloivat akatistoksen. Sen jälkeen he heittivät arpaa. Arvan avulla Jumalanäiti osoitti heille Palokin paikan.

Vihityt nunnat ja viitankantajanunnat pysyivät evakkouden aikana yhdessä, mutta nuorimmat kuuliaisuussisaret, jotka olivat vielä ilman vihkimystä, lähtivät luostarista pois.

- Heillä ei ehkä usko ja luottamus riittänyt luostarin uudelleen rakentumiseen, pohtii äiti Ksenia.

Luomakunnan suru

Luonnon pahoinvointi näkyy ympärillämme joka päivä. Se on koko maailman yhteinen haava. Ilmastomuutos on tosiasia. Se vaikuttaa kaikkien maapallon ihmisten elämään.

- Meidät on Jumala luonut tähän luomakuntaan viljelemään ja varjelemaan maata, muistuttaa äiti Ksenia.

Luostarin yksi elinkeinoista on yrttiljely. Sen rinnalla lähialueilta kerätään luonnon-yrtejä omaan käyttöön ja osin myös myyntiin.

Luonnon hyvinvoinnista puhuttaessa ei igumenia Mikaela voi olla nostamatta esiin aivan luostarin läheisyyteen kaavailtua Aitolammen avokaivosta, joka sijaitsi vain n. 3 kilometrin päässä luostarista. Viimeinen tieto on, että samainen kaivosyhtiö on saanut luvan malmin etsintään myös Tuusniemellä, joka on vielä luostarin aluetta lähempänä.

Pro Heinävesi-yhdistys on perustettu vastustamaan kaivoshanketta alueella. Moni

julkisuudestakin tuttu henkilö on lähtenyt tukemaan asiaa. Igumeniasta huokuu kuitenkin suru ja voimattomuus suurten yhtiöiden edessä.

- Yritämme koko ajan muistuttaa kaivosyhtiötä siitä, että me olemme luostarina olemassa ihan kaivostyömaan vieressä.

Ihminen saa käyttää hyväkseen maata. Sen on Luojammekin meille suonut. Sitä ei igumenia Mikaela vastusta.

- Kaivos pitäisi kuitenkin olla paikassa, joka ei tuhoa tai häiritse ihmisen asuttamaa aluetta ja sen elämää. Tämä hanke vaikuttaa sekä Valamon luostarin että meidän matkailuamme eli toimeentuloon. Lisäksi viljelyksemme kärsivät hankkeesta.

Kaivos aiheuttaa melu- ja pölyhaittoja, vaikuttaa luonnon luonnolliseen kiertokulkuun, linnut ja muut eläimet kaikkoavat alueelta.

- Meidän tulee aina ajatella myös tulevia sukupolvia, minkälaisen maan jätämme jälkeemme, muistuttaa äiti Ksenia.

Kenties kaivos olisi alueella vain muutamia vuosia, mutta sen tuhot kantavat sukupolvelta toiselle.

- Kaivosteollisuus on ymmärrettävä osa yhteiskuntaa, mutta työ pitäisi hoitaa niin, ettei se saastuta ympäristöä eikä vahingoita elämää sen ympärillä, jatkaa igumenia Mikaela.

Lähitulevaisuus näyttää miten asia etenee.

Rauhaa ja hiljaisuutta

Menneen ja tämän päivän vaikeuksissa luostarikilvoittelijat ovat tukeutuneet Jumalaan.

- Itse luotan siihen, että se mikä tapahtuu, tapahtuu Jumalan tahdosta sanoo igumenia Mikaela.

Äiti Ksenia pohtii luottamuksen arvoa. Tuntuu, että juuri sen kautta aiemmatkin sukupolvet ovat jaksaneet elämän koettelemissa.

- Ei siinä auta alkaa vatvomaan asioita. Täytyy vain ottaa Jumalaa kädestä ja jatkaa kulkua hänen kaitselmuksessaan eteenpäin, igumenia Mikaela sanoo.

Vaikka kyllä se kapinointikin uskonlämään kuuluu. Keskustelussa esiin nousee Raamatun kertomus Jobista, joka yritti osoittaa olevansa vanhurskas, mutta jota Jumala koetteli. Nöyrytymisen kautta löytyi lopulta hänellekin ymmärrys Jumalan luo.

Luostarissa yhteisö on elämän tuki. Joka päivä sisaret kokoontuvat yhdessä jumalanpalveluksiin ja yhteisille aterioille.

- Ehtoolliseen osallistuminen on vahva voiman lähde, muistuttaa äiti Ksenia.

Rukouksen ylläpitäminen, pyhään ehtoolliseen osallistuminen ja kirkon yhteydessä

eläminen on tärkeää myös maailmassa elävälle ortodoksille. Kirkko-yhteisö voi olla haavoittuneen ihmisen tuki.

Jeesuksen rukous voi kulkea mielessä arjen toimien keskellä, jumalanpalvelukset ovat olennainen osa kristityn elämää. Keskustelut rippi-isän kanssa ja katumuksen sakramentit ovat myös tärkeitä.

- Sakramentit kiinnittävät meidät omaan ortodoksisen kirkkoomme, äiti Ksenia sanoo.

Näin voi maailmassakin opetella hengellistä elämää.

Igumenia Mikaela pohti myös ystävien tärkeyttä.

- On suuri onni jos lähelleen löytää hengellisen ystävän, jonka kanssa voi puhua avoimesti itselleen tärkeistä asioista. Ehkä ystävä löytyy juuri oman kirkon piiristä. He voivat auttaa elämän karioissa.

Ja vaikka luostari ei hoitolaitos olekaan, ei Lintulan luostari halua jäädä avunannon ulkopuolelle.

Igumenia Mikaela muistuttaa siitä, että luostariin voi aina olla yhteydessä jos elämässä on hengellisen avun tarvetta. Luostari ei ole umpio.

- Emme halua olla eristäytyneenä maailmasta. Ihmisten auttaminen on yksi palvelutehtävistämme. Se kuuluu luostarielämään.

- Palvelemme kaikkia voimiamme ja mahdollisuuksiemme mukaan.

Mari Vainio

Sisaret kokoontuvat joka päivä yhdessä jumalanpalveluksiin.

Katumus ja rippi-isä

“Kääntykää, sillä taivasten valtakunta on tullut lähelle!” Näin evankeliumissa sanovat Johannes Kastaja ja Jeesus.

Vanhemmassa Raamatun käännöksessä kehoitetaan tekemään parannus. Kreikankielinen sanan “μετανοείτε” voisi kääntää myös: ”Ajatelkaa uudella tavalla.” Varsin iskevä sanonta olisi kuitenkin ”katukaa”. Kaikki tarkoittavat kääntymistä, suunnan muutosta. Kun ihminen fyysisesti kääntyy, se merkitsee entisen näköalan väistymistä ja uuden avautumista. Jos hän on liikkeellä, se merkitsee myös kulkusuunnan muuttumista. Jos olisimme kääntymyksessä täydellisiä, saavuttaisimme

ikuisuuden ja Jumalan valtakunnan näkökulman, kuten ikonien käänteinen perspektiivi meille opettaa. Emme me sitä tässä ajallisessa elämässä saavuta, mutta kenties tuonpuoleisessa? Meille ortodokseille katumus on sekä sielun tila että sakramentti.

Toivon tytär

Jotkut kirkon opettajat sanovat, että ihmisen pitäisi käyttää koko elämänsä aika katumukseen. Ymmärtääksemme tuon opetuksen, meidän pitää ymmärtää, mitä katumus ortodok-

sille merkitsee. Se ei niinkään ole sen suremista, millaisia olemme olleet vaan sen näkemistä, millaisia meistä voisi Jumalan armon avulla tulla. Suotta ei katumusta kutsuta toivon tyttäreksi.

Katumuksen sakramentissa katumusta sielun tilana todistaa rippi-isä. Papille on sakramentin tekstin mukaan annettu valta sitoa ja päästää, mutta kuitenkin hän sanoo olevansa katumukselle ”vain todistaja” tunnustaen itsensäkin syntiseksi. Pappi myös toteaa, ettei hän voi antaa syntejä anteeksi,

ellei Jumala antaisi.

Pitääkö rippi-isän olla rippilapselleen lempeä vai ankara? Eräs kirkkoon liittyvä toivoi minun olevan ”lempeän ankara”. Mikä ratkaisee rippi-isän asenteen? Rikkomustaan syvästi ja aidosti katuvaa voi kohdella lempeästi. Ankaruutta tarvitaan, jos katuva luettelee verukkeita. Rikkomuksen vakavuus ei niinkään ratkaise vaan katumuksen aitous. Toki rippi-isän on hyvä tietää lankeemukseen johtaneista olosuhteista, mutta tekosyyt yleensä kertovat katumuksen epäaitoudesta. Hyvä raamatullinen esimerkiki aidosta katumuksesta ja anteeksiannosta on tuhlaajapojan ja isän kohtaaminen. Poika ei esittänyt tekosyitä vaan katui avoimesti, joten isäkään ei asettanut ehtoja anteeksiannolle. Katumuksen aitouden tunnistamiseen rippi-isältä vaaditaan kokemusta ja ihmistuntemusta. Siinä, jos missä, pappi tuntee itsensä avuttomaksi ja pieneksi.

Synninpäästörukouksessa pyydetään antamaan katuvalla anteeksi

”kaikki niin tässä kuin tulevassa ajassa” ja ”sovittamaan hänet pyhän kirkkonsa kanssa ja yhdistämään hänet siihen Kristuksessa Jeesuksessa”.

Katumuksen sakramentin tarkoituksena on siis pitää katuva kirkon pelastavassa yhteydessä. Katumuksen sakramentti ei ole tuomio menneistä synneistä eikä pappi ole tuomari. Kyse on enemmänkin ihmisen paraneemisprosessista, jossa pappi toimii lääkärinä. Oikean hoidon määräämiseksi pitää saada oikea diagnoosi. Oikeastaan pahin syntimme onkin katumattomuus, koska ihmien ei silloin halua parantua. Ortodoksinen kirkko on inklusiivinen. Se kutsuu, mutta ei käännä. Vaikka kirkko voi antaa sanktioita jäsenilleen, se ei saa lopullisesti hylätä ihmistä ja näin luovuttaa häntä hengellisen suden saaliiksi.

Sielun remontti

Pyhä Johannes Krysostomos vertaa ehtoollisrukouksessaan ihmissielua asumukseen. Asunnon remonttia aloitettaessa pitää selvittää vallitseva tila, mutta ennen kaikkea pitää olla selvillä siitä, millaisen siitä saisi. Tämä asia valkeni minulle hyvin joitakin vuosia sitten. Näin ilmoituksissa kiinnostavan asunnon ja menimme sitä katsomaan. Sijainti oli upea, aivan kirkkomme vieressä puiston laidalla. Sisustus ei kuitenkaan innostanut vaan lähdimme pois. Parin kuukauden aikana ankea kuva haihtui mielestä ja tilalle tuli uusi. Aloim-

me pohtia, millaisen siitä asunnosta kohtuullisella vaivalla ja rahalla saisi. Asunto oli edelleen myynnissä. Visio uudesta kodista sai meidät tekemään kaupan. Maalia, tapettia, alkuperäinen puulattia esiin ja kylpyhuoneen lattiat uusiksi. Se oli siinä.

Katumuksen sakramenttia voi sanoa sielun remontiksi. Se aloitetaan rippilapsen sielun kuntokartoituksella. Pääpaino on kuitenkin sillä, millaiseksi tuo rippilapsi voisi oman kilvoittelun, lähimmäistensä tuen ja Jumalan armon avulla kasvaa. Vakituiset rippilapset ovat jo asiaa pohtineet ja osaavat kertoa asiansa. Ensi kertaa katumuksen sakramenttiin tuleville on kyllä jo aiemmin kerrottu, mistä on kysymys. Siitä huolimatta olen nähnyt hyväksi ennen toimituksen alkua kertoa asian vielä lyhyesti. Havaintovälineenä käytän edessämme evankeliumikirjan vieressä olevaa ristiä. Raamattu käskee meitä rakastamaan Jumalaa kaikesta sydämestämme ja kaikesta mielestämme ja lähimmäistämme niin kuin itseämme. Ristin pystyosa kuvaa hyvin suhdettamme Jumalaan ja vaakaosa lähimmäisiin.

Uusien rippilasten kanssa olen aloittanut keskustelun ristin vaakaosasta, siis suhteesta lähimmäisiin, aluksi kaikkein läheisimpiin. Se on konkreettisempi asia kuin jumalasuhte. Suhdetta Jumalaan olen tarkastellut rukouksen näkökulmasta, sillä pyhä Iisak Syyralaisen mukaan juuri rukous on oikea tapa päästä lähemmäksi Jumalaa. Uusi rippilapsi tarvitsee johdattelua, rohkaisua ja tukea, mutta ei tiukkaa kuulustelua. Minulla ei myöskään ole valmista syntiluetteloa, johon voi vastata kyllä tai ei, rippilapsi toki saa muistinsa tueksi tuoda muistilapun. Tietenkin annan rippilapselle vapaan sanan kertoa tuntojaan.

Keskusteluissa tulee esille myös monelaisia ongelmia. Ongelmat eivät sinänsä ole syntiä. Ne voivat kuitenkin altistaa ihmisen katkeruudelle, kateudelle ja vihalle, jotka ovat ihmissielulle myrkyä. Ongelmista puhuminen auttaa sen myrkyä poistumista.

Henkinen valppaus

Näen rippilanteen myös eräänlaisena toisen mielipiteen hakemisena. Palaan vielä edellä olevaan asuntovertaukseen. Kun asuu samassa asunnossa pitkiä aikoja, tulee siihen kolhuja, nurhraantumista ja kulumista. Ne tulevat vähitellen, niihin tottuu eikä niihin kiinnitä huomiota. Ulkopuolinen ne kuitenkin huomaa. Kai ihminen tottuu myös sielunsa kolhuihin ja tahroihiin, jos ei ole koko ajan

valppaana. Apostoli Paavali kehottaa olemaan raittiita. ”Raittius” on tulkittu hengelliseksi valppaudeksi. Liturgiaa toimittava pappi ruokoilee, että Pyhä Ehtoollinen tulisi siitä osallistuville ”sielun valppaudeksi”. Aina oma valppaus ei riitä, tarvitaan myös toisen ihmisen näkökulma havaitsemaan sielun kolhut, haavat ja tahrat.

Rippi-isältä kysytään neuvoa moneen asiaan. Joskus on mahdollista antaa tilanteeseen auttava neuvo, mutta ei läheskään aina. Pappuus on armolahja, mutta se ei tee ihmisestä hetkessä kaikkien alojen erikoisaiantuntijaa. Käytännön tilanteelle ei välttämättä voi mitään, mutta jo kuulluksi tuleminen on rippilapselle monesti suuri helpotus. Yhden ohjeen olen antanut varmaan tuhat kertaa. ”Anna Jumalalle tilaa” kuulostaa kyllä varsin kliseiseltä. Jumalanpalveluksen ektenioissa kuitenkin meitä kehoitetaan antamaan itsemme, toinen toisemme ja koko elämämme Kristuksen, Jumalan, haltuun. Samalla kun pyrimme tekemään vastuullisia ja järkeviä ratkaisuja, meidän tulee myös jättää tilaa Jumalan toiminnalle elämässämme. Toisin sanoen, meidän pitää päästää Jumalan armo sieluumme, sillä armoahan Jumalan toiminta on. Monesti etsimme uskosta helppoja vastauksia vaikeisiin asioihin. Kristinuskossa on parasta se, että vastauksen löytäessään saa kymmen uutta kysymystä pohdittavaksi ja ihmeteltäväksi. Ilman sitä pohdintaa ja ihmettelyä ei ole hengellistä kasvua eikä elämänmuutosta.

Rippi-isän toimiminen on myös pelottava asia. Apostoli Paavalin mukaan seurakunnan paimenten on kerran tehtävä jokaisesta kaittavastaan tili. Olen pohtinut, olenko väärällä neuvolla saattanut vierottaa ihmisen Jumalasta ja johdattaa hänet pelastuksen polun sijasta harhateille. Kaipa Jumala ottaa huomioon meidän pappienkin heikkoudet ja puutteet eikä hylkää rippilapsiamme meidän puutteidemme vuoksi. Uskottavuuden kannalta rippi-isän tulisi olla myönteinen esikuva, kuten papin ristissä oleva apostoli Paavalin teksti kehottaa. Mitä enemmän toisten syntejä kuuntelee, sitä syntisemmäksi pappi itsensä tuntee. Emme voi siis keskustella rippilastamme kanssa ikään kuin ylähäältä alas, koska olemme itsekin samoille kiusauksille ja lankeemuksille alttiita. Toisaalta, emme me lääkäriin mennessämme kysy, onko lääkäri itse terve. Tällaisia asioita joutunee pohtimaan koko ikänsä – ja hyvä niin. Ja onhan papillakin rippi-isä.

Rovasti Iivo Suwanto

Tavoitteet ja tunnelma pitävät ortodoksista mieskuoroa pystyssä

MARKUS HÄNNINEN

Joensuun ortodoksinen mieskuoro viettää 60. juhlavuottaan. Vasemmalla kuoronjohtaja Markus Hänninen.

Joensuun ortodoksinen mieskuoro viettää 60. juhlavuottaan. Kuoro on lajissaan ainoa, sillä sen toiminta on jatkunut katkeamatta 1950-luvun lopulta lähtien.

Vuosi sitten kuoronjohtajana aloittanut Markus Hänninen kuvailee kulunutta vuotta opettavaiseksi. Huolenaiheena on kuitenkin nuorempien laulajien puute.

- Olen päässyt kärryille siitä, mitä kuoro osaa. On ollut kiinnostavaa tutustua vanhempaan ohjelmistoon ja kuulla jäseniltä vanhoja kuorotarinoita. Tänä vuonna vanhoja laulajia on tullut takaisin juhlakonserttia varten, Hänninen kuvailee.

Tammikuusta lähtien mieskuoroon otetaan mukaan uusia laulajia. Hänninen toivoo, että laulusta kiinnostuneet miehet rohkaistuisivat liittymään kuoroon.

- Onhan tämä ainutlaatuinen mieskuoro Suomessa, ja tässä kuorossa pääsee laulamaan itselleen sopivaa stemmaa. Vuodenvaihteen jälkeen ryhdymme harjoittelemaan jumalanpalvelusohjelmistoa ja pyrimme laulamaan aktiivisemmin myös seurakunnan viikonvaihteen

palveluksissa, Hänninen paljastaa.

Ortodoksinen mieskuoro sai 1950-luvun lopulla alkunsa Joensuun mieslaulajista.

Muutama ortodoksisjäsen päätti ryhtyä laulamaan ortodoksista mieskuoromusiikkia paikallisen kanttorin johdolla. Yhdistys perustettiin virallisesti pari vuotta myöhemmin.

- Historian saatossa kuoro on ollut arvostettu porukka, varsinkin koska pitkäaikainen johtaja Pauli Matveinen teki paljon sovituksia ulkomaisista kappaleista. Hän oli siinä mielessä edelläkävijä ja aarre koko kirkkokunnalle.

Hänninen uskoo, että kuoron pitkäikäisyyden edellekävijät ovat samoja, jotka pitävät kuoroa edelleen pystyssä.

- Toiminta on sopivan tavoitteellista, pyrimme tekemään laadukasta kirkkomusiikkia sitoutuneesti. Mieskuorossa on omanlainen sointi ja harjoituksissa omanlainen tunnelma, Hänninen perustelee.

Kevätkauden tavoitteet siintävät jo Hännisen mielessä.

- Uusien jäsenten rekrytoinnin lisäksi yritän etsiä mielenkiintoista ohjelmistoa. Kun laulajat

innostuvat uudesta materiaalista ja joutuvat vähän ponnistelemaan, se tekee ihmeitä kuorolle. Keväällä haluan tutustua kuoron kanssa georgialaiseen kirkkomusiikkiin, joka on vanhin moniäänistä kirkkolautua. Viime keväänä jo kokeiltiin pääsiäistöroa georgialaisittain, Hänninen paljastaa.

Simo Lasaroffin, 71, ura mieskuorossa on kestänyt 45 vuotta.

- 1970-luvun alussa kuoro oli aika iso, siinä oli noin 30 – 35 miestä. Ensimmäinen konserttini oli Outokummun evankelisluterilaisessa kirkossa vuonna 1974, ja silloin kyllä jännitti laulaa kuoron eturivistössä. Nykyään jännitys on jostain syystä jäänyt, Lasaroff muistelee.

Kuoron johtaja on vaihtunut vuosien aikana neljä kertaa.

- Niilo Merialan jälkeen Pauli Matveinen oli johtajana suurimman osan minun ajastani. István Záborszky johti kuoroa 17 vuotta. Sittemmin kuoronjohto on ollut nuorten kantoreiden Aleksii Suikkasen ja Markus Hännisen käsissä. Alkuaikoina harjoitusten alussa ei paljoakaan voimisteltu, ja äänenavauksetkin olivat aika satunnaisia. Nykyään on toisenlainen trendi”, Lasaroff vertaa.

Kuoron nuorinta sukupolvea edustava Miska Laakso, 24, päätyi kuoroon teologian opintojen kautta.

- Markus on viettänyt aikaa ortodoksisella seminaarilla ja tullut sitä kautta tutuksi. Olen sopeutunut tosi hyvin, porukka on ottanut hyvin vastaan. Missään vaiheessa ei ole tuntunut siltä, että olisin väärässä paikassa, vaikka olen muita paljon nuorempi. Olen ollut mukana muutamissa pienemmissä konserteissa, ja välillä lauletaan palveluksia viikonloppuisin, Laakso kertoo.

Lisätietoja: Markus Hänninen, p. 050 564 3926, markus.hanninen@ort.fi

Niina Turunen

KARVAN VERRAN HIUKSISTA- ELOKUVA JA KURSSEJA KAUNEUDEN KAIPUUSTA

lisalmelaisella 87-vuotiaalla Hilkalla hiuksia on aina ollut liikaa. Ja jokaisella niistä tuntuu olevan oma tahtonsa. Siitä syntyi tyttären, Anne Välinoron tekemä lyhytelokuva ja joukko kursseja.

Suistamon Alatun kylässä syntynyt Hilkka oli kahdeksanpäisen lapsikatraan nuorin tytär. Murrosiässä hiukset oli leikattu kokonaan pois, kun sota-ajan jälkeen niihin pesiytyi täitä.

Hiukset ovat Hilkkan elämässä merkinneet kärsimystä, kruunua ja erilaista elämäkokemusta.

Karvan verran-elokuva on puheenvuoro vanhusten hyvinvoinnista käytävään keskusteluun. Myös ikääntynyt ihminen haluaa nähdä itsensä kauniina.

Elokuvaaan liittyy Parasta minussa -kursisarja, jossa elokuvan katsomisen jälkeen edetään omiin esityksiin draamaharjoitusten kautta. Kurssi on suunnattu erityisesti hoiva-

työtä tekeville. Se soveltuu myös ikääntyneelle vanhemmalle ja hänen aikuiselle lapselleen yhdessä käytäväksi.

Keväällä kursseja on mm. Äänekoski-opistolla 26.-27.1., Turun kristillisellä opistolla 1.-3.2., Valamon opistolla 22.-24.3. sekä Järvenpään seurakuntaopistolla 27.-28.4.

Elokuva viedään myös palvelutaloihin, hoivakoteihin ja yhdistyksiin, kaikkialle sinne, mistä muuten on vaikeaa päästä kulttuuripalvelujen pariin.

Elokuvaa on kuvattu Savonlinnassa Puruveden rannalla, lisalmessa ja Tampereella. Se vie myös mökille, saunaan ja piirakoita leipomaan, kampaajalle ja ortodoksiseen kirkkoon. Elokuvassa on mukana myös kaksi runoa arkkipiispa Leon kokoelmasta Selfie ja sen musiikkina kuullaan lisalmen ortodoksisen kirkon kuoron laulua kanttori Kaisa Salonen johdolla.

Hilka nelivuotiaana naapurin Martta-morsiamen seurassa.

PSHV:N UUDEN TOIMINNANJOHTAJAN, SOILI PENTTOSEN TERVEHDYS

Olen aloittanut PSHV:n toiminnanjohtajana tämän vuoden alusta. Pitkään kirkon piirissä työskennelleenä ja erilaisissa luottamustehtävissä toimineena kirkollinen järjestöelämä on tullut tutuksi. Siksi tuntuu mieluisalta lähteä viemään eteenpäin kirkkomme vanhinta ja arvokkaan historian omaavaa järjestöä.

Jokainen uusi työ tuo tietenkin aina mukanaan uutta opittavaa ja koettavaa. Olen utelias näkemään, miten Veljeskunnan alaosastot toimivat ja haluan tutustua kentän toimintaan ja niihin ihmisiin, jotka ovat toiminnassa mukana. Monissa seurakunnissa erityisesti tiistiseuraturvat ovat tärkeitä paikallisyhteisön aktiivisuuden ylläpitäjiä. Paikallistason toiminnassa korostuu aina paikallinen omaleimaisuus, mutta silti kirkossa voimme tuntea olevamme yhtä. Yhteenkuuluvuuden vahvistamiseksi on välillä tärkeää kokoontua yhteen suuremmalla joukolla, esimerkiksi vuosijuhlille, jotka järjestetään vuosittain eri puolilla Suomea tai perinteiselle Pyhän Trifonin pyhiinvaellukselle - tai harvemmin järjestettäviin tapahtumiin kuten Kirkkolaulupäiville.

Toiminta jatkuu siis samaan turvalliseen

tapaan kuin tähänkin asti, mutta varmasti ajan myötä jotain uuttakin tulee mukaan. Lähellä sydäntäni ovat kirkollinen kasvatus ja koulutus, joita toivoisin voivani kehittää myös alaosastojen toiminnassa.

Tänä päivänä järjestötyössä on myös paljon haasteita, jotka ovat erilaisia riippuen siitä, asutaanko ns. ruuhkasuomessa vai harvaanasutulla pitkien välimatkojen alueella. Siksi toivonkin, että ottaisitte rohkeasti yhteyttä ja kertoisitte kokemuksistanne ja toiveistanne. Tavataan, suunnitellaan ja kehitetään toimintaa sekä ylläpidetään yhdessä elävä ja toimiva Veljeskunta kirkon yhteiseksi hyväksi.

Soili Penttonen

MIRVA BROLA

Soili Penttonen

Tunteet ja kehollisuus

Ihmisen tunteet jäävät asumaan kehoon. Uusimpien Aalto-yliopiston tutkimustulosten perusteella tietoiset kokemukset syntyvät kehosta saatavan palautteen avulla. Kehosta saatava palaute on siis keskeinen osa tietoisia kokemuksiamme.

Kielteiset tunteet kehoon kertyneinä, yksityisen ja kollektiivisen historian aikana, vahingoittavat terveyttä persoonakohtaisesti ja kollektiivisesti. Tämän on Idän ortodoksinen kirkko hyvin oivaltanut.

Kuulun sodanjälkeisiin suuriin ikäluokkiin. Kesti viisikymmentä vuotta ennenkuin sodan käyneet miehet, isäni sukupolvi, avautui puhumaan kokemuksistaan, Mykkä, jäykistynyt keho puhuu kuitenkin elastiselle ruumiille, lapsen ruumiille. Tunteet kun eivät häviä, vaikka ihminen kuinka kontrolloisi käyttäytymistään ollakseen moitteeton. Tunteet ovat kollektiivisia.

Tänä päivänä pidetään tärkeänä kehotietoisuuden edistämiseen tähtäävää liike- ja äänityöskentelyä, Toissasyksynä koulujen liikuntakasvatuksen tavoitteisiin liitettiin kehotietoisuutta ja myönteistä kehonkuvaa edistävä liikunta. Tämän oivaltaminen liikuntakasvatukseen kuuluvaksi on mielestäni tärkeä uudistus ja arvostan sitä. Ruumiin kokemus, sen kehollisesti jopa demonstroiden muistaminen ja sanoittaminen niin, että tulee kuulluksi ja todesti otetuksi, vapauttaa.

Ortodoksisessa uskonelämässä ruumis on alati mukana aktiivisesti: rukouksessa ristinmerkit, kumarrukset, ikonien suuteleminen ja sakramentit, paastointi ja asketismi elämäntapana. Kirkko ikään kuin toimii psykoterapeuttisena sairaalana. (Jarmo Hakkarainen, Ortodoksisista psykoterapiaa 2016). Olemme liturginen kirkko, missä koko jumalanpalvelus täydessä kauneudessaan koskettaa kaikkia aistejamme parantavasti.

Kuitenkin tarvitaan erilaisia keinoja ennaltaehkäisemään ja hoitamaan niitä kipuja, joita yhteisöissä syntyy syrjäyttämisenä ja huonona erilaisuuden sietona.

Mirja Honko

HARRI PEIPONEN

Kunniakirjat ottivat vastaan Kuopion kristillisten seurakuntien yhteistyöelimen hallituksen puheenjohtaja isä Harri Peiponen ja Tuomo Tuovinen Kuopion ortodoksisesta seurakunnasta, pastori Johanna Porkola Kallaveden seurakunnasta, Sisko Laitinen, Ilpo Tolonen ja Erkki Taarasti Syväniemen kyläyhdistyksestä, Eeva Partanen Eevantalosta ja pastori Kaarina Hoffrén Karttulan vapaaseurakunnasta.

VUODEN EKUMEENINEN TEKO -PALKINTO KUOPIOON

Vuosittain jaettavan tunnustuksen Ekumeeninen teko sai tänä vuonna 17 kilometrin mittainen ekumeeninen pääsiäisaellaus Karttulan-Syväniemelle. Kunniakirjat luovuttivat Suomen Ekumeenisen Neuvoston syyskokouksessa Jyväskylässä 12.11. puheenjohtaja, arkkipiispa emeritus Kari Mäkinen ja pääsihteeri Mari-Anna Auvinen.

SEN:n hallitus toteaa perusteluissaan toisena pääsiäispäivänä vaellettavan ekumeenisen pääsiäisaelluksen olevan hieno perinne,

joka yhdistää kristityt ylösnousemusilossa. Vaelluksen ja sen valmisteluiden aikana solmitut tuttavuudet ovat arvokkaita askeleita ekumeenisten paikallisyhteyksien ylläpitämisessä. Yhteinen jumalanpalvelus ja pääsiäisateria tuovat kristityt Jumalan eteen ja yhteisen pöydän ympärille ja mahdollistavat aidot kohtaamiset.

Suvi-Tuulia Vaara ja Hanna Lehto

Kirkkomme maailmalla

Italian ortodoksit

Länsimaisen koulun käyneinä ajattelemme usein, että kirkon jakauduttua vuonna 1054 koko Italia olisi muuttunut katoliseksi maaksi. Kuitenkin suuri määrä ortodokseja eli erityisesti Italian eteläisissä maakunnissa, Calabriassa, Pugliassa, Basilicatassa ja Siciliassa. Siellä oli paljon kirkkoja ja luostareita, jotka tosin kärsivät pahoin Normannien valloituksesta.

Ottomaanisen vallan laajentuessa lisää, ortodoksia pakolaisia saapui useassa aallossa maahan. Nämä asettuivat yllä mainittujen seutujen lisäksi Pohjois-Italian kaupunkeihin, kuten esimerkiksi Venetsiaan ja Triesteen. Mukanansa näillä oli arvokkain omaisuutensa, ortodoksinen usko ja kreikkalais-ortodoksinen perinne. Näiden perusteella he perustivat kirkollisia järjestöjä, joille monella paikkakunnalla annettiin virallinen asema. Ekuumeeninen patriarkka yritti voimavarojensa mukaan tukea näitä. Vuonna 1573 hän jopa nimitti Filadelfian metropoliitan toimimaan Venetsiasta käsin seudun arkkipiispana. Silloin rakennettiin esimerkiksi Venetsiaan oma katedraalikirikko, San Giorgio dei Greci. Tämä Filadelfian arkkipiispan, metropoliitan läsnäolo jatkui Venetsian kukistukseen 1790 asti, mutta kirkollinen elämä jat-

kui sen jälkeenkin.

1800-luvun loppupuolella tilanne muuttui. Ortodoksinen väki väheni sulautuen katoliseen enemmistöön, osittain seka-avioliittojen seurauksena, osin uni-aattikirkon toimesta. Myös muutto muihin kreikkalaisen diasporan keskuksiin Keski- ja Itä-Eurooppaan, Egyptiin jne. vähensi ortodoksien lukumäärää. Toisen maailmansodan jälkeen kääntyi suunta jälleen toisinpäin. Väkeä saapui Dodekanesiasta, Epirosta, Afrikasta (Etiopiasta, Libyasta ja Egyptistä) ja muista ortodoksisilta seuduilta. Viime vuosikymmeninä suuri määrä ortodokseja saapui Itä-Euroopan maista Italiaan. Arvioidaan, että ortodokseja on maassa nyt noin miljoona.

Patriarkka Bartholomeoksen ensimmäinen virallinen toimenvide astuttuaan virkaansa syksyllä 1991, oli perustaa uudelleen Italian arkkipiispan istuin, jonka haltija on myös Länsi-Euroopan eksarkki. Vuonna 2005 tähän liitettiin vielä Maltaan seurakunta. Vuonna 1996 arkkipiispaksi valittiin Gennadios, joka vieläkin toimii aktiivisesti ortodoksisen kirkon jälleenrakentamiseksi koko hiippakunnan alueella. Hänen aikanaan on perustettu enemmän kuin 35 seurakuntaa, neljä uutta luostaria, kirkkoja on rakennettu ja vanhoja kirkkoja ja luostareita on restauroitu. Yli neljäkymmen-

Venetsian katedraalikirikko, San Giorgio dei Greci.

tä pappia on tänä aikana vihitty seurakuntiin.

Ap. Gennadioksen johdolla ortodoksinen kirkko on luonut hyvät suhteet sekä katoliseen kirkkoon että Italian valtioon. Kirkoissa toimitetaan palvelukset kreikan kielen lisäksi seurakunnan koostumuksen ja papiston

osaamisen mukaan mm. italiaksi, slaavin kielellä ja romaniaksi. Suhteet ekumeeniseen patriarkaattiin ovat läheiset ja lämpimät. Lisää tietoa löytyy kreikaksi ja italiaksi www.ortodossia.it sivustolta.

Diakoni Pär Silén

MUISTA OMA KALENTERI!

Uusi vuosi, uusi kalenteri. Kirkkokalenteri avaa oven kirkkovuoteen. Siitä löytyvät päivittäiset Raamatun lukukappaleet, kunakin päivänä muisteltavien pyhien nimet, nimipäivät ja merkinnät paastopäivistä. Kalenterin matrikkeliostasista löytyvät tuttuun

tapaan sekä kirkon keskushallinnon että seurakuntien, luostarien ja keskeisimpien järjestöjen yhteystiedot.

Ortodoksisen taskukalenterin teknisestä tuottamisesta vastasi nyt ensi kertaa Valamon luostari. Kirkon kustantaja on Suomen

ortodoksinen kirkko.

Kalenteri on myynnissä seurakunnissa. Sen voi tilata myös Valamon luostarin verkkokaupasta <https://webtuohus.valamo.fi>.

Ortodoksisen seurakunnan opettaja naisten oikeuksia edistämässä

Filantropian ja URI-GL:n (United Religions Initiative, Great Lakes) yhteistyö Itä-Ugandassa on saanut aikaan liikehdinnän, joka tähtää pysyvään muutokseen naisten omistusoikeuksien toteutumiseksi paikallisessa kulttuurissa.

Jinjan ja Mayugen alueen kylissä toteutettavassa hankkeessa on mukana niin kristittyjä kuin muslimeja, sillä uskonnollisten johtajien ja yhteisöjen rooli on paikallisesti yhtä tärkeä kuin kulttuuristen klaanijohtajien, poliisin ja paikallishallinnon osallistaminen.

Naisten omistusoikeukset ovat Ugandan perustuslain mukaan samat kuin miehillä, mutta käytännön arjessa miehet omistavat ja naisten nimet näkyvät yhdessä hankitun omaisuuden kohdalla korkeintaan todistajan ominaisuudessa. Usein miehet myös päättävät yksin omaisuuden myynnistä ja muusta käytöstä. Alueella yleinen moniavioisuus mutkistaa tilannetta entisestään.

Pyhän Varvaran seurakunnasta Mayugesta on hankkeessa mukana ortodoksisen seurakunnan opettaja David Mukisa. Hänen tehtävänsä on ollut luoda toimivat yhteydet kylissä, ylläpitää eri uskonnollisten ryhmien välistä verkostoa ja koota ihmisiä yhteisökeskusteluihin.

David Mukisa on itsekin esimerkki hitaasta kulttuurisesta muutoksesta. Hänellä on vaimonsa kanssa viisi lasta, neljä tyttöä ja yksi poika. Mukisasta on tullut vahva naisten oikeuksien puolestapuhuja, kun hän tajusi, ettei voisi kasvattaa tyttäriään ja opettaa, että naisella on yhteiskunnassa alhaisempi asema kuin miehellä.

Naisten omistusoikeuksia edistävä hanke on edennyt vaiheeseen, jossa osa kylien naisista on päässyt toimeentulon kehittämisen alkuun. Useat viljelevät maissia ja kassavaa, osa toimii rääätäleinä tai torimyyjinä. He ovat saaneet siemenrahaa, jonka turvin pienyritykset ovat nousseet kestävämmälle pohjalle ja perheiden toimeentulo ja hygieeniset olot ovat parantuneet.

Paikallinen televisiokanava on tehnyt hankkeesta dokumentin ja radiossa on lähetetty keskusteluohjelmia ja 240 kohdennettua viestiä naisten oikeuksista. Naisten päivän tapahtuma kerää vuosittain satoja ihmisiä juhlimaan naisten oikeuksien edistämistä.

Ulkoministeriö on tukenut Filantropian ja URI-GL:n hanketta 85 % osuudella vuosina 2017–2018; kaksivuotisen hankkeen kokonaiskulut ovat 174 150 euroa. Ugandan hankkeelle on haettu jatkorahoitusta kehitysyhteistyön määrärahoista.

Riina Nguyen

media

YLE Radio 1

6.1. Yle Radio 1 klo 11

Teofanian liturgia Pyhän Nikolaoksen katedraali, Kuopio.

13.1. Ort.fi klo 10

34. helluntainjälkeisen sunnuntain liturgia striimataan ort.fi -sivustolle.

15.1. Iltahartaus klo 18.50

pappismunkki Mikael

19.1. Aamuhartaus klo 6.15 ja 7.15

pastori Tuomas Kallonen.

27.1. Yle Radio 1 klo 11

36. helluntainjälkeisen sunnuntain liturgia Pyhittäjä Herman Alaskalaisen kirkko, Espoo.

2.2. Ort.fi klo 10

Herran temppeleintuomisen juhlan liturgia striimataan ort.fi -sivustolle.

9.2. Aamuhartaus

klo 6.15 ja 7.15, pastori Lasarus Jalonen.

10.2. Ort.fi klo 10

publikaanin ja fariseuksen sunnuntain liturgia striimataan ort.fi -sivustolle.

17.2. Ort.fi klo 10

tuhlaajapojan sunnuntain liturgia striimataan ort.fi -sivustolle.

19.2. Iltahartaus klo 18.50

kirkkoherra Jyrki Penttonen

24.2. Yle Radio 1 klo 11

tuomiosunnuntain liturgia Pyhän Nikolaoksen kirkko, Vaasa.

2.3. Aamuhartaus klo 6.15 ja 7.15

nuorisotoimenohjaaja Nemanja Balcin

3.3. Ort.fi klo 10

sovintosunnuntain ehtoopalvelus striimataan kirkon sivuille.

4.3. Ort.fi klo 18

Andreas Kreetalaisen Suuri katumuskanoni striimataan kirkon sivuille.

6.3. Yle Radio 1 klo 18

Andreas Kreetalaisen Suuri katumuskanoni, Pyhän Johannes Teologin ja Karjalan valistajien kirkko, Joensuu (Ortodoksinen seminaari).

10.3. Yle Radio 1 klo 11

ortodoksisuuden sunnuntain liturgia, Jumalansynnyttäjän suojeluksen kirkko Lappeenranta.

Ortodoksinen liturgia radioidaan noin joka toinen sunnuntai. Tämän vuoden alusta lähtien kirkko on lisännyt myös ort.fi -sivustolle striimattavien palvelusten määrää. Kirkko striimaa mm. kaikki suurten juhlien palvelukset, jos niitä ei ole mahdollista seurata Yleisradion kanavien kautta. Kevätkaudella striimausten pääpaino on suuren paaston palveluksissa. Striimauspaikkakunnat täsmentyvät lähempänä. Lähetyslistalla striimaukset erottuvat Ylen lähetyksistä kursiviivilla.

Ortodoksiset aamuhartaudet lähetetään kuukauden kolmantena lauantaina ja iltahartaudet kuukauden kolmantena tiistaina. Liturgia lähetetään sunnuntaisin klo 11 alkaen, Iltahartaudet tiistaisin klo 18.50 ja aamuhartaudet lauantaisin klo 6.15. ja 7.15. YLE Radio 1. Radiopalvelukset ja -hartaudet ovat kuunneltavissa Yle Arenassa.

De svenska radiogudstjänsterna och andakterna sänds i Radio Vega.

Koltankieliset radiohartaudet lähetetään Yle Saame (Yle Sápmi) -kanavalla, jota voi kuunnella netin kautta kaikkialla Suomessa.

Aikamatka Kannakselle

Kannaksen rautainen ihme-aikamatkalla Unto Seppäsen kanssa
Esa Seppänen
Gummerus Kustannus Oy 2018
247 sivua

Unto Seppänen (1904-55) oli Kannaksen Karjalaa kuvannut kirjailija jonka muistetuimpia teoksia ovat Markku ja hänen sukunsa ja ehkä tunnetuimpana Evakko.

Presidentti Kekkonen adjutanttinakin toiminnut Unto Seppäsen poika tietokirjailija Esa Seppänen vie uusimmassa kirjassaan lukijat aikamatkalle 1870-luvulta tähän päivään asti. Kirjailijan erinomainen oivallus on kuljettaa tarinaa isänsä kirjojen ollessa aikamatkaoppaana tai eväinä henkisessä eväskorissa, kuten Esa Seppänen kirjoittaa.

Rautatie Pietarin ja Viipurin välillä valmistui vuonna 1870 ja se mulisti Kannaksen pitäjien hiljaiseloa, näin tapahtui myös Unto Seppäsen kotipitäjälle Kanneljärvelle. Kannaksen talonpojat olivat lähes työorjien asemassa tsaarien annettua kylää lahjoitusmaiksi suosikeilleen. Tätä taustaa vasten kirjailijan kuvaama muutos oli melkoinen. Rautatien rakentamisen ajoittuminen suurten nälkävuosien aikaan työllisti talonpoikia mutta nälän ja tautien runtelema rakentajia kuoli myös paljon. Tästä rata sai myös lisänimen luurata.

Rautatien tulon myötä talonpojille avautui parempi mahdollisuus

käydä kauppaa Pietarissa. Tavarakaupan lisäksi Kanneljärven miehet toimivat myös ajureina eli vossikoina suurkaupungissa. Kertomukset tästä ja ns. ruplavenäläisten tulosta Kannakselle ovat kirjan mielenkiintoisinta aihealuetta.

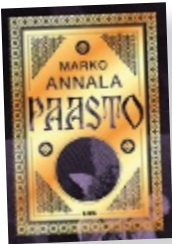
Rataa pääsi myös toiseen suuntaan ja tämä toi ns. kesävenäläisiä Kannaksen kyliin. Venäläiset toivat rahaa ja piristysruiskeen uinuviin kyliin. Pietarilaiset huvilanomistajat olivat älymystöä ja suhtautuivat yleensä myötämielisesti suomalaisiin. Hyvä kuvaus tästä molemminpuolisesta hyötymisestä ja lopulta myös luottamuksesta ja kunnioituksesta on kertomus pietarilaisen kauppiaan Rasutovin ja Pekon Ristianin tai Kristian Petrovitsin kuten Rasutov häntä nimittää, suhteesta.

Venäläisten hyökky kyliin aiheutti myös ristiriitoja. Kaikki eivät pitäneet siitä, että maata myytiin heille. Samaa ajattelutapaa on tosin nähtävissä tänäänkin. Suomessa pelättiin pietarilaisten rahoineen turmelevan suomalaisen kulttuurin. Venäjän vallankumous sulki rajan ja kesävenäläiset katosivat kylistä. Talonpoikien piti panostaa uudestaan maanviljelyyn ennen kuin heillekin tuli lähtö evakkoon.

Esa Seppänen ottaa kirjassaan esille myös Unto Seppäsen käyttämän käsitteen *liki* ja kielteisessä mielessä *liian liki*. *Liki* merkitsi hyvää naapurussuhdetta, *liian liki* toi mukanaan epäluuloja. Lopulta *liian liki* vei voiton kun valtapyrkimykset ja kansainvälinen politiikka sotineen pääsivät määräämään ihmisten kohtaloista.

Markku Julkunen

Uskosta riisuttu ihminen?

Paasto
Marko Annala:
Like, 2018
280 sivua

Tuimakatseinen heviändin vokalisti – kirja uskosta, itsensä etsimisestä ja rakkaudesta. Media herkuttelee mielellään näiden vastapoolien magnetiikalla. Mokoma-yhtyeen metallikuoren alla on kuitenkin sykkinyt jo yli 20 vuotta Marko Annalan hieno rocklyriikka samoista teemoista.

Ensivaikutelma kirjasta on kihelmöivä. Luvut on nimetty suuren paaston päivien mukaan, ja niiden alkuun on valikoitu lainauksia kirkon hengellisiltä opettajilta Basileios Suuresta Maria Normanbyläiseen. Samalla luvut kuljettavat eteenpäin 45-vuotiaan miehen matkaa kohti omaa totuutta.

Matias Törmä, kirkkoteistiilien tutkija, tunnustaa ensin itselleen ja sitten uskovalle puolisolleen, että ei usko enää Jumalaan. Tästä alkaa paaston taival, joka ei Matiaksella olekaan nousua ylösnousumusjuhlan iloon, vaan riisuutumista uskosta ja sen ilmauksista. Samalla Matias tekee tiliä menneisyytensä kanssa saattaen kuolemaan syvästi uskovan isoäitinsä Tyynen.

En lue kirjaa uskonkamppailuna. Sen kamppailun Matias on jo käynyt – ja usko on hävinnyt. Kirja kuvaa tämän seurauksia: miten ratkaista ristiriita elämässä, jossa kaikki on punoutunut uskonnon ympärille, työ ja lähimmät ihmissuhteet mukaan lukien.

Kirjassa itseäni kuohuttaa kirjailijan draamallinen valinta asettaa

rinnakkain paaston tie pääsiäiseen ja Matiaksen uskosta luopuminen. Ymmärrän rinnastuksen paastoon: tinkimättömään rehellisyyteen ja itsetutkiskeluun, vanhan kuolemiseen uuden tieltä. Loppuun asti vietyinä näiden kahden tien päällekkäisyys yltyy piinalliseksi riitsoinnuksi, huipennuksen lähennellessä jo makaaberia performansia. Riippuen toki lukijasta.

Erikoista kyllä, ortodoksisen uskon ja elämän kuvausta ei kirjassa juuri ole. Uskovat ihmiset edustavat siinä enimmäkseen vapaa-kristillisyyttä. Ortodoksisuuden kuvaus jää Matiaksen kertojaäänän varaan, jolle se on enää kuollut kuori. Ortodoksinen kirkko tuntuu kirjassa lavasteelta, vaikka sen pitäisi olla päähenkilölle hyvin tuttu. Tämä ei uskottavasti välity kerronnasta.

On reilua irtautua omista lähtökohdista ja myöntää, että kirja on taidokkaasti kirjoitettu. Annalan mediakuvan poraava katse ei vastaa hänen kirjailijankatsettaan: se on lempeä ja arvostava. Hän luonnostelee hahmoja hellän ymmärtävästi.

Kirja kuvaa myös uskoa ja uskovia kunnioittavasti – samalla kun sulkee päähenkilönsä uskon ulkopuolelle. Vai sulkeeko sittenkään? Ratkaisunsa jälkeen Matias jatkaa keskustelua isoäitinsä kanssa tämän hengellisten muistivihkojen välityksellä. Tuntuu kuin keskustelu jatkuisi myös Jumalan kanssa. Jäljelle on jäänyt uskosta riisuttu usko.

Luonnehtisin Annalan teosta uskontoaiheiseksi humanistiseksi romaaniksi. Se on nautittava, syvästi rauhaani häiritsevä kirja, jonka kanssa jatkan painimista pitkään.

Pastori Tuomas Kallonen

Христианский взгляд на историю

В своих размышлениях о всемирной истории нам зачастую не удается полностью отрешиться от привычного еще со школьной скамьи восприятия ее в качестве простой учебной дисциплины. Именно тогда, в процессе изучения истории, мы основное свое внимание уделяли рассмотрению конкретных исторических событий, запоминанию важнейших дат и фактов, расположенных в хронологическом порядке.

В дальнейшем, погружаясь в изучение истории как серьезной науки, человек вступает на широкое поле научной дискуссии, где одновременно сосуществуют диаметрально противоположные точки зрения на одни и те же исторические события. В научном сообществе постоянно ведутся ожесточенные споры по поводу исторических дат и оценки различных событий, которые составляют фундамент современной исторической реальности. Новые документы, различные археологические находки, постепенная деидеологизация истории – отказ государственных властей от использования ее в качестве собственного политического инструмента, очень часто приводят к кардинальному изменению в интерпретации произошедших событий. Именно эта необъективность и переменчивость в оценке исторических фактов, позволяет многочисленным критикам открыто заявлять, что история, по своей сути, не является наукой в классическом понимании этого слова.

В данном случае для правильного восприятия любого исторического исследования необходимо смотреть на него не как на некий сундук с антиквариатом или на труд летописца, сохраняющего для потомков лишь хронологию минувших событий, а как на научную дисциплину, которая занимается поиском и анализом исторических закономерностей в развитии человеческого сообщества. Настоящий историк апеллирует таким понятием как «проблема», он стремится в своих исследованиях к научной объективности, для чего рассматривает исторические события не как разрозненные элементы, а как части глобальных исторических процессов. Прошлое для него – это совокупность научных проблем, различных историче-

ских взглядов, противоположных друг другу концепций и многочисленных теорий.

Все это в конце концов приводит многих к идее поиска смысла мировой истории. Подобно человеку, несогласному с чисто физиологической трактовкой своего земного существования, историк стремится разглядеть глубинный внутренний смысл в общественно-политической жизни, в исторических процессах, происшедших ранее, которые продолжают оказывать свое непосредственное влияние на современность. Любому человеку крайне некомфортно ощущать себя лишь крошечной щепкой в хаосе мироздания, закинутой в реку времени и несущуюся в полной неизвестности, в череде ничем и никем не контролируемых исторических процессов.

Именно для правильного осмысления своего места в истории и понимания направления ее движения на помощь человеку может прийти христианское мировоззрение. Приняв церковное учение о Боге, как единственном Источнике бытия всего мира и Промыслителе человеческой истории, христианин приобретает уверенность в смысле как собственного бытия, так и наличия в мире той высшей идеи, которая направляет все человеческое сообщество к определенной Божественной цели.

Видя проявления Божественного Промысла в мировой истории, человек получает силы для собственного развития. Отчетливо понимая разницу между промыслом и предопределением, христианин полностью осознает степень личной ответственности за свои поступки и собственное место в истории. Стремясь в своей жизни к нравственному совершенствованию, каждый из нас способен оказывать свое благотворное влияние и на общие исторические процессы.

Открывая Священное Писание, христианин очень часто сталкивается на его страницах с описанием тех или иных исторических событий, но при этом он замечает, что библейское повествование – это вовсе не сухое хронологическое перечисление

произошедшего, а нравственная и зачастую нелюбимая оценка действий как конкретных исторических героев, так и человечества в целом. Формируя свое историческое мышление на библейских текстах, верующий человек способен воспитать в себе правильное отношение к мировой истории. Для него исторические повествования уже не просто «дела давно минувших дней, преданья старины глубокой», а органическая часть его собственной жизни, поскольку для верующих в бессмертие: «Бог не есть Бог мертвых, но живых» (Мф. 22,32), вот почему мы несем свою личную историческую ответственность перед прошлыми и будущими поколениями людей.

Именно христианское мировоззрение позволяет человеку при рассмотрении исторических процессов задаваться не только привычными вопросами: «что? где? когда?», но и самым главным вопросом бытия – «зачем?». Мы призваны делать из своего исторического прошлого необходимые выводы, стремиться по Божьей Воле строить сегодняшнюю жизнь, при этом чувствуя за нее свою внутреннюю ответственность и четко осознавая, что, по сути, она уже является неотъемлемой частью нашей будущей вечной жизни.

протоиерей Константин Стрекачев

Tule - koe - opi!

Aloita vuosi uusilla kokemuksilla!

VALAMON OPISTON KURSSIVINKIT UUTEEN VUOTEEN:

- Sofian tyttäret – suuret naisfilosofit 15.-17.2.
- Talviretriitti 22.-24.2.
- Hiljaisuuden retriitti 6.-10.3.
- Kirjansidonta 11.-16.3.
- Ortodoksisuus tutuksi: Matka kohti ylösnousemuksen juhlaa 15.-17.3.
- Ikonimunamaalauskurssi 21.-25.3.
- Hengellisyys Juhani Peltosen tuotannossa 29.-31.3.
- Luovasti hopeasta: Jalometallityön alkeet 1.-4.4.

ILMOITTAUTUMISET JA LISÄTIETOJA:

kurssit@valamo.fi, puh. 017 570 1401 (ma-pe klo 9-15)

Lisää kursseja nettisivuillamme:
www.valamo.fi/valamon-opisto

Kiitän sydämellisesti

KP arkkipiispa Leo ja ortodoksista seminaaria saamastani Pyhän Karitsan Ritarikunnan 1. lk:n mitalista. Kiitän myös KS Joensuun piispa Arsenia, isä Mikkoo, kaikkia nykyisiä ja entisiä työtovereita ja opiskelijoita sekä Ortodoksisten pappien liittoa ja Ortodoksisten kanttorien liittoa saamistani huomionosoituksista.

Irma Aikonen

Kristuksessa rakkaat ystävät,

jotka kirkkojemme, seurakuntiemme, luostariemme, järjestöjemme ja säätiöittemme ja muiden tahojen edustajina muistitte minua syntymäpäivänäni 4.6.2018, kiitän myös siitä taloudellisesta tuesta, jonka osoititte kirkkomuseomme RIISAN säätiölle. Erityisesti kiitän pääkaupunkiseudun koululaisia, jotka lähettivät opettajansa johdolla minulle satoja itse tehtyjä kortteja.

*Siunaten,
Arkkipiispa Leo*

AAMUN KOITTO

Kyllä, haluan tilata Aamun Koitto -lehden
(viisi numeroa vuodessa)

Tilaushinnat 1.1.2014 alkaen	Alv. 0 %	Alv. 10 %
☐ Kestotilaus 5 nroa, kotimaa	35 €	39 €
☐ Määräaikainen 5 nroa, kotimaa	35 €	39 €
☐ Opiskelijatilaus 5 nroa, kotimaa	30 €	33 €
☐ Tutustumistarjous 3 nroa, kotimaa	21 €	24 €
☐ EU-maat, 5 nroa	50 €	55 €
☐ Muut maat, 5 nroa	55 €	61 €
☐ Olen ort. srk jäsen		

Lehden saajan nimi

Lähiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Puhelin

Sähköposti

Maksajan (ellei saaja) nimi

Lähiosoite

Postinumero ja -toimipaikka

Puhelin

Sähköposti

Tunnus 5005390
70103 Vastaus-
lähetyks

**AAMUN
KOITTO**

Vastaaottaja
maksaa posti-
maksun (vain
tilaukset)

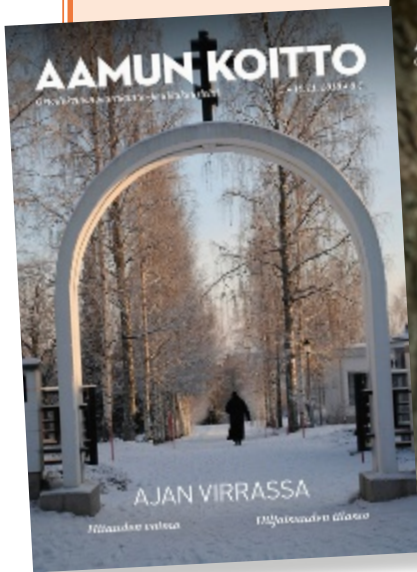
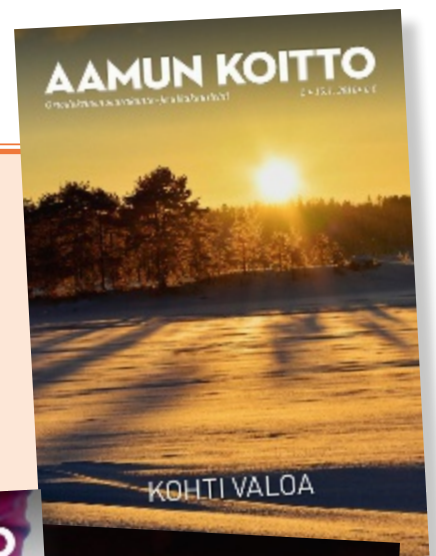

*Aamun Koiton
seuraava numero ilmestyy
11.3.2019 ja sen teemana on
"Kutsumus ja sitoutuminen".*

Tilaa läheiselle lahjaksi Aamun Koitto!

Lisätietoja: www.aamunkoitto.fi

*Aamun Koitto ilmestyy
vuonna 2019 vielä neljä kertaa*

*Ilmestymispäivät ovat
11.3. Teema,
Kutsumus ja sitoutuminen
20.5. Teema,
Hengellinen apu
29.7. Teema,
Talous ja hengellisyys
21.10. Teema,
Muutosten kynnyksellä*

Lisätietoa: www.aamunkoitto.fi

MARTINUS MARKOFF

Isien opetuksia muistamisesta

Sinun tulee alkaa sielusi pelastustyö seuraavasti: pidä aina ja jatkuvasti mielessäsi kaikki se huolenpito ja ne hyvät teot, jotka Jumala ihmisrakkautessaan on sinulle suonut ja joita Hän jatkuvasti sielusi pelastukseksi suo. Älä salli pahan turruttaa niiden muistoa äläkä itse välinpitämättömydessäsi unohda Hänen monia suuria hyviä tekoja, niin että viettäisit loppuikäsi hyödyttömässä kiittämättömydessä. Jumalan hyvien tekojen jatkuva muistaminen pistää sydäntä kuin oka ja kehottaa sitä aina ylistykseen, nöyryyteen, särjetyllä sydämellä kannettuun kiitokseen ja kaiken hyvän halajamiseen. Silloin ihminenkin tahtoo antaa Jumalalle vastalahjaksi hyvän elämän. Hän haluaa edistyä kaikissa Jumalan tahdon mukaisissa hyveissä ja hänen sydämensä mietiskelee alinomaa profeetan sanoja: ”Kuinka voisin maksaa Herralle sen, minkä hän on hyväkseni tehnyt?”

Mietiskele kaikkia ihmisiä rakastavan Ju-

malan hyviä tekoja, joita syntymästäsi saakka olet saanut osaksesi: kuinka suurista vaaroista olet monta kertaa pelastunut tai kuinka sieluaasi ei ole annettu petturihengille ansaitsemaansa tuhoon ja kuolemaan, vaikka se on tietien tahtoen langennut usein pahuuteen ja suuriin rikkomuksiin.

Ihmisiä rakastava Herra on varjellut sieluaasi pitkämielisesti eikä ole ottanut huomioon sen rikkomuksia, vaan on odottanut sen kääntymistä. Hän on ylläpitänyt sinua ja kaikin tavoin osoittanut huolenpitoaan sinua kohtaan, vaikka sielusi palveli omasta tahdostaan himoillaan vihollisia ja pahoja henkilöitä. Lopulta Hän sitten hyvällä ohjauksellaan opasti sinut pelastuksen tielle.

Kuka selväymmärryksinen ei kaikkea tätä ajatellessaan eläisi aina särjetyin sydämin? Kun hänellä on sellaiset vaikeudet osakseen tulleista hyvistä teoista, vaikka hän ei itse sitä ennen ollut tehnyt mitään hyvää ansaitakseen ne, eikä hänellä aina ole varma toivo?

Hän voi mietiskellä itsekseen näin: ”Jos Jumala silloin, kun en ollut tehnyt mitään hyvää, vaan päinvastoin rikkonut paljon Häntä vastaan eläen saastaisissa lihan himoissa ja monissa muissa synneissä, ei tehnyt minulle syntieni mukaan eikä rangaissut niin kuin olisin ansainnut, vaan soi minulle suuria lahjoja ja osoitti armoaan että pelastuisin, niin kuinka suurista hyvyyksistä ja armolahjoista osalliseksi Hän tekeekään minut nyt, kun annan itseni loppuiksi kokonaan Hänen palvelukseensa ja vaellan kaikessa puhtaasti harjoittaen hyveitä, Hän joka vahvistaa, ohjaa ja auttaa kaikessa hyvässä?” Niin siis aina tämä ajatus mielessäsi ja unohtamatta Jumalan hyviä tekoja kehota, ohjaa ja kannusta itseäsi kaikkeen hyvyyteen, hyveenharjoitukseen ja vanhurskauteen aina alttiina ja valmiina toteuttamaan Jumalan tahto.

*Pyhittäjä Markus Askeetti
Käännös: Nunna Kristoduli*